

Lappi

Kuopio

Jyväskylä

Noora Tuohino

Käytännönopetus sosiaalityön koulutuksessa

Tampere

**Valtakunnallinen
selvitys sosiaalityön
käytännönopetuksesta
keväällä 2007**

Turku

Helsinki

KÄYTÄNNÖNOPETUS SOSIAALITYÖN KOULUTUKSESSA

– Valtakunnallinen selvitys
sosiaalityön käytännönopetuksesta keväällä 2007

Noora Tuohino

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto
Rovaniemi 2008

SOSNET julkaisuja 2

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto SOSNET

Lapin yliopisto

PL 122

96101 ROVANIEMI

www.sosnet.fi

Puh. (016) 341 341 (vaihde)

ISSN 1797-0148 (painettu)

ISBN 978-952-484-277-8

ISSN 1797-0156 (verkkójulkaisu)

ISBN 978-952-484-278-5 (pdf)

Julkaisun verkkoversio saatavilla: www.sosnet.fi

Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi 2008

Sisällys

1	JOHDANTO.....	5
2	SELVITYKSEN TOTEUTTAMINEN	8
3	KÄYTÄNNÖNOPETUS OSANA SOSIAALITYÖN YLIOPISTOKOULUTUSTA	11
4	SOSIAALITYÖN KÄYTÄNNÖNOPETUS ERÄISSÄ MUISSA MAISSA	17
5	KÄYTÄNNÖNOPETUS MUILLA AKATEEMISILLA AMMATTIALOILLA	21
	5.1 Opettajakoulutus.....	21
	5.2 Psykologikoulutus.....	22
	5.3 Lääketieteellinen koulutus.....	23
6	KÄYTÄNNÖNOPETUS SOSIAALITYÖN KOULUTUSYKSIKÖISSÄ.....	24
	6.1 Sosiaalityön käytännönopetuksen järjestäminen.....	24
	6.1.1 Käytännönopetus koulutusyksiköiden opetussuunnitelmissa.....	24
	6.1.2 Yhteistyö käytännönopetuspaikkojen kanssa.....	29
	6.1.3 Käytännönopetus reflektiivisenä yhteistyöprosessina.....	38
	6.2 Sosiaalityön käytännönopetuksen resursointi.....	40
	6.2.1 Koulutusyksiköiden opetusvirat ja käytännönopetuksen henkilöstöresurssit.....	41
	6.2.2 Käytännönopetuksen rahoitus	43
	6.3 Sosiaalityön käytännönopetuksen kehittäminen.....	43
	6.3.1 Koulutusyksiköiden käytännönopetukseen liittyvät kehittämisideat, suunnitelmat ja visiot.....	44
	6.3.2 Valtakunnallisen yhteistyön kehittäminen sosiaalityön käytännönopetuksessa.....	46
7	LAPIN YLIOPISTON KÄYTÄNNÖNOPETUKSEN KEHITTÄMISEHDOTUS.....	48
	Lähteet.....	50
	Liitteet.....	54

1 JOHDANTO

Sosiaalityön käytännön harjoittelu on oleellinen osa sosiaalityön koulutusta. Sosiaalityön koulutuksen ammatilliseen oppiaineeseen (ks. Filppa & Horsma 2003, 36) sisältyvistä käytäntöharjoitteluopinnoista käytetään yliopistojen opetus-suunnitelmissa usein käsitettä käytännönopetus. Se tarkoittaa sosiaalityön käytännössä tapahtuvaa opetusta, johon osallistuu yliopiston lehtori tai professori sekä käytännön työskentelyä ohjaava sosiaalityöntekijä.

Tämä selvitystyö on osa valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto *Sosnetin Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksiporraisessa tutkintojärjestelmässä* -hanketta, joka ajoittuu vuosille 2007–2009. Hankkeen tavoitteena on luoda edellytykset sosiaalityön käytännönopetuksen resursoimiseksi Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista säädetyllä tavalla. Asetuksen 15 §:ssä todetaan, että yhteiskuntatieteellisen alan kuuluvaan sosiaalityön koulutukseen kuuluu pakollinen harjoittelu, minkä vuoksi sekä kandidaatin että maisterin tutkintoon tulee sisältyä lakisääteistä käytännönopetusta ja ammattikäytäntöihin liittyvää opetusta (Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004). Käytännönopetuksen heikko resursointi on sosiaalityön koulutusyksiköiden yhteinen haaste, jota koulutuksen lukeutuminen yhteiskuntatieteellisen alan tutkintokertoimeen opetusministeriön perusrahoituksessa ei vähennä. Hankkeessa pyritään kehittämään

käytännönopetuksen laatua kaikissa sosiaalityötä opettavissa yliopistoissa.

Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä (2007–2009) -hanke päätettiin käynnistää kolme kuukautta kestäväna, keväällä 2007 toteutettavana selvitystyönä, jonka tavoitteena oli tehdä sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämistä kaikissa kuudessa sosiaalityön koulutusta antavassa yliopistossa palvelevaa käytännönopetukseen liittyvää tutkimus- ja selvitystyötä. Osa selvitystyöstä organisoitiin laitoksille toimitettuna kyselynä (liite 1).

Tässä selvitystyössä sosiaalityön koulutuksen käytäntöön liittyvistä opinnoista ja harjoittelusta käytetään pääosin käsitettä käytännönopetus. Tällä kiinnitetään huomiota siihen, että käytännönopetus on professionaalisesti painottuneen sosiaalityön koulutuksen kiinteä osa, joka on vahvasti sidoksissa muuhun tieteellis-teoreettiseen opetukseen koko opintojen ajan. Kuudennessa pääluvussa puhutaan ajoittain myös käytännön harjoittelusta, jos sosiaalityön koulutusyksiköt ovat käyttäneet sitä käsitettä kyselyvastauksissaan.

Selvitystyöstä on kokonaisuutena vastannut YTM Noora Tuohino tehtävään palkattuna selvityshenkilönä. Sosiaalityön opiskelija HTM Suvi Pekkala on laatinut raportin neljännen ja viidennen pääluvun osana sosiaalityön syventäviin opintoihin kuulunutta käytännönopetusjaksoaan, jonka hän suoritti Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksella keväällä 2008.

Raportin toisessa pääluvussa kerrotaan selvitystyön toteuttamisesta. Kolmas pääluku on katsaus käytännönopetukseen osana sosiaalityön yliopistokoulutusta. Neljännessä pääluvussa käsitellään sosiaalityön koulutuksen käytännönopetusta eräissä muissa maissa ja viidennessä käytännönopetuksen

toteuttamista muilla akateemisilla ammattialoilla. Kuudes pääluke perustuu koulutusyksiköiden vastauksiin sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämisestä, resursoinnista ja kehittämisestä yliopistossaan ja valtakunnallisesti. Seitsemännessä pääluvussa esitellään Lapin yliopiston kehittämissuositukset käytännönopetukseen liittyen.

Noora Tuohino

2 SELVITYKSEN TOTEUTTAMINEN

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin johtoryhmä päätti kokouksessaan 22.1.2007 käynnistää *Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä (2007–2009)* -hankkeen kolme kuukautta kestäväenä, keväällä 2007 toteuttavana selvitystyönä. Selvityshenkilön tehtävänä oli tehdä käytännönopetukseen liittyvää tutkimus- ja selvitystyötä, joka palvelee sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämistä kaikissa kuudessa sosiaalityön koulutusta antavassa yliopistossa. Selvitystyön tavoitteena oli kartoittaa käytännönopetuksen järjestäminen

- *eri yliopistoissa*
- *tieteenaloilla*
- *sosiaalityön koulutuksessa kansainvälisesti*
- *tuottaa ehdotuksia käytännönopetukseen liittyvistä kehittämistarpeista ja hankkeen jatkosta.*

Selvityshenkilöksi valittu YTM Noora Tuohino Lapin yliopistosta toimi tehtävässä huhtikuusta kesäkuuhun 2007. Sosiaalityön koulutusyksiköiden nimeäminä yhteyshenkilöinä ovat toimineet:

Yliopisto-opettaja (ma.) Tarja Juwonen, Helsingin yliopisto
Lehtori Mirja Satka, lehtori (ma.) Kati Närhi ja lehtori Jorma Hänninen, Jyväskylän yliopisto

Assistentti, lehtori (ma.) Mari Suonio ja lehtori Ulla Ryyänen, Kuopion yliopisto

Lehtori (ma.) Marjo Peltomaa ja lehtori Ulla-Maija Rantalaiho, Lapin yliopisto

Universitetslektor Camilla Nordberg ja universitetslektor Annika Lillrank, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet

Lehtori Seija Miettinen, Tampereen yliopisto

Klinikkalehtori Riitta Lehtonen, Turun yliopisto

Projektisuunnittelija Niina Rantamäki on lisäksi kommentoinut raporttia Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen sosiaalityön opintojen osalta.

Käytännönopetuksen järjestämistä selvitettiin sähköpostitse sosiaalityön koulutusyksiköihin lähetetyllä kyselyllä (liite 1) toukokuussa 2007. Kyselyyn vastaamiseen varattiin aikaa kaksi viikkoa, jotta raakavastauksia voitiin hyödyntää ja käsitellä myös opetusministeriön asettaman sosiaalialan koulutusta ja tutkimusta selvittävän työryhmän (ks. opetusministeriö 2007b) työskentelyssä työryhmän sihteeri professori Tarja Pösön välityksellä. Vastaukset saatiin määräaikaan mennessä kaikista kuudesta sosiaalityön koulutusyksiköstä: Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja Turun yliopistoista sekä Helsingin yliopiston yhteydessä toimivasta Svenska social- och kommunalhögskolanista.

Selvitystyötä käsiteltiin Sosnetin johtoryhmän kokouksessa marraskuussa 2007, jolloin sitä päätettiin täydentää kansainvälisillä ja muiden tieteenalojen näkökulmilla käytännönopetukseen. Koulutusyksiköillä oli samassa yhteydessä mahdollisuus päivittää ja tarkentaa vastauksiaan.

Sosiaalityön käytännönopetusta eräissä muissa maissa ja muilla akateemisilla ammattialoilla on selvittänyt sosiaalityön opiskelija, HTM Suvi Pekkala, joka on vastannut raportin neljännessä ja viidennestä luvusta. Tehtävä kuului Pekkalan sosiaalityön syventävien opintojen käytännönopetusjaksoon, jonka hän suoritti Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksella keväällä 2008.

Johtoryhmä käsitteli raporttia jälleen toukokuussa 2008, jolloin se hyväksyttiin pienin muutoksin. Elo-syyskuussa 2008 selvitystyö lähetettiin vielä kertaalleen tarkistettavaksi laitosten nimeämille yhteyshenkilöille. Selvitystyön kuudes pääluke perustuu koulutusyksiköiden vastauksiin sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämisestä, resursoinnista ja kehittämisestä yliopistossaan ja valtakunnallisesti.

Noora Tuohino

3 KÄYTÄNNÖNOPETUS OSANA SOSIAALITYÖN YLIOPISTOKOULUTUSTA

Sosiaalityö pääaineena suoritettu ylempi korkeakoulututkinto tuottaa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen pätevyyden (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Sosiaalityön koulutuksen opintovaatimukseen kuuluu pakollista käytännönopetusta kuten psykologien, opettajien, lääkäreiden ja muiden akateemisten ammattialojen koulutuksiin (Kemppainen 2006, 243). Kyse on yhteiskunta- tai valtiotieteiden maisterin tutkintoon sisältyvästä ammatillisesta oppiaineuksesta. Karvonen-Niinikoski, Hoikkala ja Salonen (2007, 36) toteavat, että sosiaalityön koulutuksen merkittävä tavoite on tukea ja vahvistaa sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin kehittymistä, joten ammatillisilla opinnoilla on keskeinen rooli koulutuksessa. Ammatillista osaamista kehitetään koulutuksen perusopinnoista syventäviin opintoihin kumuloituvan oppimisen periaatteeseen perustuen. Käytännönopetus ja harjoittelu, tutkimuksellinen työote ja tiedontuottamisen näkökulma tukevat yhdessä ammatillisen osaamisen kasvua opintojen aikana.

Ammatillisten opintojen merkitystä sosiaalityön koulutuksessa korostetaan säädöstasoisesti. Aikaisemmassa, nyt jo kumotussa asetuksessa säädettiin sosiaalityön koulutukseen sisältyväksi vähintään 15 opintoviikkoa käytännönopetusta

ohjattu harjoittelu mukaan luettuna (Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta 615/1999). Nykyisessä valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista 15 §:ssä todetaan, että yhteiskuntatieteelliseen alaan kuuluvaan sosiaalityön koulutukseen kuuluu pakollinen harjoittelu (Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004). Yliopistojen tutkintouudistuksen vaikutuksia ennakoineen sosiaalityön koulutusaloittaisen koordinaatiohankkeen esitykseen perustuen Sosnetin johtoryhmä linjasi marraskuussa 2004 sosiaalityön koulutukseen sisältyväksi vähintään 30 opintopistettä käytännönopetusta. Käytännönopetus jakaantuu sekä kandidaatin että maisterin tutkintoihin. (Karvinen-Niinikoski ym. 2007, 31–32, 35.)

Vahva käytäntö- ja professionaalinen painottuneisuus erottavat sosiaalityön muista perinteisistä yhteiskuntatieteistä, kuten esimerkiksi sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikasta, joihin sillä on läheinen suhde (Karvinen-Niinikoski ym. 2007, 23). Kananajan (1997, 50) mukaan yhteiskunnallisten ja sosiaalisten käytäntöjen opetuksella on nuori historia osana akateemista yhteiskuntatieteellistä koulutusta. Ammatillisten käytäntöjen opetukseen suhtauduttiin pitkään varauksellisesti yhteiskuntatieteellisellä koulutusaloilla, ja niiden kytkeminen yhteiskuntatieteelliseen opetukseen ja tutkimukseen on ollut vaikea tehtävä. Soveltavana tieteenalana sosiaalityön on ollut haasteellista saada erityiset opetukselliset vaatimuksensa toteutuneiksi perinteisessä yliopiston tiedejattelussa (Pohjola 1998, 53; sosiaalityön koulutuksen kehityskaari ks. esim. Kempainen 2006; Pohjola 1998; Vuorikoski 1999). Viime vuosikymmenten koulutuksellisten ratkaisujen ansiosta käytännönopetus on legitimoitunut sosiaalityön akateemisen

koulutuksen keskeiseksi alueeksi (Karvinen-Niinikoski 2005, 74).

Karvinen-Niinikosken ym. (2007, 30) mukaan käytännön-opetus nähdään nykyisin läpikulkevana teemana sosiaalityön opiskelussa. Käytännönopetus on sosiaalityön koulutuksen välttämätön osa, jota ei ole erotettu irralliseksi kokonaisuudeksi tutkinnoissa. Suurin osa sosiaalityön teoriasta liittyy suoraan tai välillisesti sosiaalityön käytännön menetelmiin, välineisiin sekä sosiaalityöntekijän ammatilliseen toimintaan. Sosiaalityön erilaisten työmenetelmien ja lähestymistapojen teoreettisten sitoumusten syvälinen tunnistaminen voidaan nähdä edellytyksenä sosiaalityön asiantuntijuuden muodostumiselle. Sosiaalityön koulutuksessa otetaan huomioon, että sosiaalityössä yhdistyvät sekä tiede että professio siten, että professio tukeutuu tieteeseen.

Jokirannan (1990, 8) mukaan käytännönopetuksen käsitettä on käytetty erotuksena esimerkiksi harjoittelusta ja käytännön työn opetuksesta silloin, kun opiskelijan työskentely sosiaalityön opetuspaikassa täyttää seuraavat kriteerit:

1. *käytännönopetus on osa koulutusohjelmaa*
2. *käytännönopetus on suunnitelmallista ja selviin tavoitteisiin tähtäävää opetusta*
3. *käytännönopetus etenee prosessin luonteisena*
4. *käytännönopetus sisältää sosiaalityöntekijän ammattikäytäntöön perehtymisen*
5. *käytännönopetus luo opiskelijalle valmiuksia sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin kehitykselle*
6. *käytännönopetus käyttää työnohjausta opiskelijan ohjauksessa.*

Käytännönopetuksen hahmottaminen oppimistapahtumana ja kiinteänä osana sosiaalityön koulutusta ammatillisten työtehtävien harjoittelun sijaan edellyttää Jokirannan (1990, 9) mukaan, että käytännönopetuksen tehtävänä on tuottaa opetukseen materiaalia sosiaalityön olemuksesta. Materiaalia tuotetaan sosiaalityön ammattikäytännön kriittisen ja systemaattisen analyysin kautta. Analyysissä opiskelijalla on aktiivinen rooli tiedon hankkijana ja käsittelijänä, mikä merkitsee olemassa olevan sosiaalityön ammattikäytännön kyseenalaistamista käytännönopetuksen aikana. Näin ollen pelkkä sosiaalityön käytännössä olevien ilmiöiden havainnointi tai ymmärtäminen ei riitä, vaan keskeiseksi muodostuu opiskelijan kyky asettaa sosiaalityön ammattikäytännön perusteet kriittisesti arvioitavaksi.

Käytännönopetuksen ja työelämysuhteiden kehittämiseen liittyvät kysymykset ovat pitkään olleet keskeisiä sosiaalityön koulutuksessa (Pohjola 1998, 52–54). Sosiaalityön neuvottelukunta (Kiireelliset toimenpiteet... 2003, 23) esitti toimenpideohjelmassaan vuonna 2003 käytännönopetuksen kehittämistä kunnallisen sosiaalitoimen sosiaalityöntekijäpulan poistamiseksi siten, että sosiaalityön opiskelijoiden käytännönopetuksessa lisätään kuntien sosiaalityön ja erityisesti sosiaalitoimistojen osuutta. Neuvottelukunnan mukaan opiskelijoiden mahdollisuuksia tutustua sosiaalitoimistojen sosiaalityöhön käytännönjakson aikana tulisi lisätä. Myös käytännönopetuksen ohjausta kunnissa tulee kehittää. Ohjaustehtävät edellyttävät koulutusta, jota yliopistojen, sosiaalialan osaamiskeskusten ja kuntien tulee järjestää yhteistyössä. Ohjaustehtävistä tulee myös saada korvaus. Pohjola (2003, 156) kuitenkin toteaa, että sosiaalityön koulutuksen on huomioitava moninaiset osaamistarpeet sosiaali-

työn kaikilla toiminta-alueilla eikä paikannuttava yksinomaan kunta- ja sosiaalitoimistokeskeisesti.

Sosiaali- ja terveystieteiden ja opetusministeriön rahoittamassa, vuonna 2004 käynnistyneessä valtakunnallisessa Sosiaalialan käytännön harjoittelun kehittäminen -hankkeessa on pyritty vahvistamaan koko sosiaalialan työelämän, osaamiskeskusten, seudullisten kehittämissyksiköiden sekä alan korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä käytännön harjoittelun kehittämisessä. Hankkeessa on kehitetty toimivia harjoittelukäytäntöjä alueellisissa käytännön harjoittelun pilottihankkeissa (ks. esim. KOSKE Keski-Suomen...; Varsinais-Suomen sosiaalialan...; SOCCA hankkeet...), joiden tehtäväalueet ovat yhteydessä seudullisiin kehittämissyksiköihin. Pilottihankkeet toteutetaan pääosin vuosina 2007–2008. (Sosiaalialan käytännön harjoittelun kehittäminen.) Hankkeen valmistelutyöhön liittyen Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy selvitti vuonna 2005 sosiaalialan työyksiköiden näkemyksiä käytännönopetuksen ja harjoittelun nykytilasta ja kehittämistarpeista. Työyksiköissä toivottiin enemmän vuoropuhelua ja yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Yksiköt esittivät muutoksia ja kehittämisideoita muun muassa käytännönjaksojen tavoitteisiin, suunnitteluun, pituuteen ja arviointiin. Käytännönohjaajien koulutus nähtiin tarpeellisenä ja sen määrää haluttiin lisätä. (Kuhala 2005.)

Opetus- ja tutkimuslinikoihin perustuvan opetuksen kehittäminen on ajankohtainen tema sosiaalityön koulutuksessa. Korkeakoulujen arviointineuvoston vuosina 2003–2004 toteuttamassa sosiaalityön ja sosiaalialan koulutusten arvioinnissa (Murto ym. 2004, 60–64) erilaiset opetuslinikkamallit nähtiin sosiaalityön koulutuksen hyvinä käytänteinä, joiden avulla voidaan lisätä yliopistojen ja työelämän välistä vuoro-

vaikutusta. Niin ikään kolmas sektori sekä sosiaalipalvelujen johtaminen ja hallinto nähtiin tärkeinä kehitettävänä alueina käytännönopetuksessa. Vuonna 2007 laaditussa seuranta-arvioinnissa klinikkaopetusta suositetaan edelleen laajennettavaksi. Työelämän edustajien kanssa yhteistyössä toteutettavaa klinikkaopetusta pidetään hyödyllisenä välineenä sosiaalityön menetelmäopetuksessa ja sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin muotoutumisessa. (Aaltonen ym. 2008, 18–19, 24.) Opetusministeriön asettama sosiaalialan korkeakoulutusta pohtinut työryhmä (Opetusministeriö 2007b, 45) esitti opetus- ja tutkimusklinikoiden perustamista yliopistojen yhteyteen sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen rakenteeksi ja yhteistyön areenaksi yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja työelämän välille.

Seuraavassa luvussa luodaan tiivis katsaus sosiaalityön käytäntöopetukseen viidessä maassa. Käynnissä olevasta eurooppalaisen korkeakoulutusalueen perustamiseen tähtäävästä Bologna-prosessista huolimatta sosiaalityön koulutukset vaihtelevat eri maissa opetussuunnitelmiltaan, kestoiltaan sekä koulutusta järjestävän tahon suhteen. Erilaisia koulutusratkaisuja tarkasteltaessa onkin suhteutettava ne laajempiin historiallisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihinsa. (Campanini & Frost 2004, 212–213; Pohjola 1998, 20–23; Strauss 2008, 253; sosiaalityön koulutus Euroopassa ks. esim. Frost & Freitas & Campanini 2007; Campanini & Frost 2004.)

Suvi Pekkala

4 SOSIAALITYÖN KÄYTÄNNÖNOPETUS ERÄISSÄ MUISSA MAISSA

Ruotsi

Ruotsissa on kolme yliopistollista tutkintoa sosiaalityössä: kandidaatin tutkinto pääaineena sosiaalityö (sosionomi), kandidaatin tutkinto pääaineena sosiaalinen huolenpito, ja kandidaatin tutkinto pääaineena sosiaalipedagogiikka. Ruotsissa sosiaalityön koulutusta tarjoaa 20 yliopistoa. Yleisesti sosiaalityön koulutus kestää noin kolme ja puoli vuotta, johon sisältyy 15 viikon harjoittelu (Strauss 2008, 258). Ruotsissa voi suorittaa sosiaalityöstä myös maisterin tutkinnon, mutta se ei ole edellytyksenä sosiaalityöntekijän pätevyydelle (Sandström 2007, 57–58).

Norja

Norjassa sosiaalityön akatemisoituminen on lisääntynyt. Sosiaalityön koulutuksessa tämä on merkinnyt aikaisempaa vahvempaa teoreettisten opintojen painotusta suhteessa käytännön työssä tarvittavien ammatillisten taitojen opiskeluun (Strauss 2008, 258.) Käytännönopetus on kuitenkin keskeinen osa kolmivuotista sosiaalityön kandidaatin sosionomitutkintoa. Esimerkiksi Trondheimin yliopiston sosiaalityön koulutukseen sisältyy 42 opintopistettä käytännönopetukseen

liittyviä opintoja jakautuen kahteen opintokokonaisuuteen. Käytännönjaksot suoritetaan sosiaalityön toimipaikoissa julkisella tai kolmannella sektorilla. (Sosionom.)

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa General Social Care Council (GSCC) pitää yllä rekisteriä ammatillisesti pätevistä, hyväksytyt koulutuksen käyneistä sosiaalityöntekijöistä. Ammatillisen pätevyyden saa suorittamalla GSCC:n hyväksymän sosiaalityön korkeakoulututkinnon. Sosiaalityön koulutusta järjestetään kandidaatin ja maisterin tutkintoina. Kandidaattitutkinto on nelivuotinen. Koulutukseen tulee sisältyä pakollisena vähintään 200 päivää käytännön harjoittelua. Käytännön harjoittelu tulee suorittaa vähintään kahdessa eri paikassa ja eri asiakasryhmien parissa. (General Social Care Council.)

Saksa

Sosiaalityön ja sille käytännössä synonyymina nähtävää sosiaalipedagogiikan koulutusta tarjotaan Saksassa sekä yliopistoissa että Fachhochschuleissa, joiden molempien toimintaa rahoittavat Saksan osavaltiot. Osavaltiot myös määrittelevät tutkintojärjestelmiä, joten ne voivat vaihdella eri osavaltioiden kesken. Fachhochschulet ovat vain osittain verrattavissa suomalaiseseen ammattikorkeakoulujärjestelmään. Sosiaalityöntekijän yleisen ammatillisen kelpoisuuden saa opiskelemalla Fachhochschuleissa. Valmiudet hallinnollisiin tehtäviin sosiaalialalla eli ylempiin virkoihin voi saada eri pää-

aineilla suoritetuilla yliopistotutkinnolla. Pääaineena voi tällöin olla esimerkiksi sosiaalipedagogiikka, yhteiskuntatieteet, oikeustieteet tai humanistiset aineet. (Matthies, Aila-Leena, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.)

Saksan koulutusjärjestelmässä ja samalla sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa siirrytään parhaillaan Bolognan prosessin mukaiseen tutkintojärjestelmään (ks. esim. Karvinen-Niinikoski ym. 2007, 11–14). Aikaisemmin Fachhochschule-tutkinnot olivat nelivuotisia diplomitutkintoja, joihin sisältyi yksi vuosi käytännönopetusta. Nykyiseen kolmivuotiseen kandidaattitasoiseen, ammattikelpoisuuden antavaan tutkintoon sisältyy käytännönopetusta puoli vuotta eli käytännönopetuksen määrä on vähentynyt. Käytännönopetusjakso sijoittuu usein opintojen loppuvaiheeseen. Yliopistotason maisteritutkintoon ei yleensä sisälly käytännönopetusta. Nykyään Saksassa ei enää tehdä selkeää eroa sosiaalipedagogiikan ja sosiaalityön opintojen välillä, vaan ne ovat pääsääntöisesti yhteneviä. (Matthies, Aila-Leena, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.)

Kanada

Kanadassa sosiaalityön koulutusta järjestetään kandidaatin, maisterin ja tohtorin tutkintoina. Perustutkintona on kandidaatin tutkinto, joka tuottaa sosiaalityöntekijän ammatillisen pätevyyden. Maisterin tutkinnon voi suorittaa myöhemmin niin halutessaan. Kandidaattitutkintoon sisältyy käytännönopetusta kaksi jaksoa, joiden laajuus esimerkiksi Calgaryn yliopistossa on 320 tuntia ja 400 tuntia, yhteensä noin 27 opintopistettä. Käytännönopetus on palkatonta. Käytännönopetusjaksojen yhteydessä järjestetään harjoitteluseminaari,

joka on samantyyppinen kuin esimerkiksi Lapin yliopistossa sosiaalityön käytännönopetusjaksoilla. Käytännönopetuksen voi suorittaa omassa tahdissaan, esimerkiksi kahdeksan tuntia viikossa. Pääasia on, että vaadittu tuntimäärä tulee suoritetuksi. (Kajava, Päivi, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.)

Harjoittelijoille ei anneta käytännönopetuspaikoissa tiettyjä tehtäviä, vaan he voivat tutustua paikkaan rauhassa ja sen jälkeen valita kiinnostuksen kohteensa. Työntekijöiden seuraaminen ja vierailut muihin organisaatioihin ovat myös yleisiä tapoja kerätä harjoittelutunteja. Kanadassa ammatillisesti pätevien sosiaalityöntekijöiden työllisyystilanne on hyvä. Palkkauserot ovat melko suuret organisaatiosta riippuen. Kanadassa sosiaalityöntekijöillä on ammattirekisteri, mutta siihen ei ole pakko rekisteröityä, joskin osa työpaikoista vaatii rekisteröitymistä. (Kajava, Päivi, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.)

Suvi Pekkala

5 KÄYTÄNNÖNOPETUS MUILLA AKATEEMISILLA AMMATTIALOILLA

5.1 Opettajakoulutus

Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (794/2004) määritellään opettajankoulutukseen kuuluva ohjattu harjoittelu, joka voidaan toteuttaa harjoittelukouluissa tai muulla yliopiston hyväksymällä tavalla. Ohjattu harjoittelu on osa pedagogisia opintoja, joiden kokonaislaajuus on 60 opintopistettä. Harjoittelu on jaettu osiin eri tavoitteiden mukaisesti. Ohjatun harjoittelun laajuus on keskimäärin 20 opintopistettä. (Opetusministeriö 2007a, 12–13.)

Harjoittelua varten on olemassa erillisiä harjoittelukouluja, joiden tehtäviin kuuluu yliopistolain (645/1997) 38 § mukaan opetusharjoittelun järjestäminen yhdessä yliopistojen opettajankoulutusyksiköiden kanssa sekä opettajankoulutuksen kehittäminen. Harjoittelukoulujen ohjaajat ovat kokeneita harjoittelun ohjaajia, jotka ovat erikoistuneet tehtäväänsä ja joilla on siihen asetuksen vaatima pätevyys. Suurin osa ohjattusta harjoittelusta suoritetaan yliopistojen harjoittelukouluissa. (Opetusministeriö 2007a, 12–13.)

Osa harjoittelusta voidaan suorittaa myös kenttäkouluissa, jotka ovat kunnan peruskouluja tai lukioita. Kenttäharjoittelu tukee ja täydentää harjoittelun kokonaisuutta, mutta sillä ei ole toistaiseksi kiinteää asemaa opettajan pedagogisissa opinnoissa, ja sen asema vaihtelee ylipistoittain. Kenttähar-

joittelu ei ole samalla tavoin vakioitu kuin opetusharjoittelu harjoittelukouluissa, vaan sen katsotaan vaativan oman rahoituksensa. (Opetusministeriö 2007a, 12–13.)

Esimerkiksi Lapin yliopiston luokanopettajakoulutuksessa opetusharjoittelu on järjestetty siten, että ensimmäinen viiden opintopisteen opetusharjoittelu on kasvatustieteen perusopinnoissa (Ainedidaktiikka I). Opetusharjoittelu kestää neljä viikkoa. Toinen opetusharjoittelu (Ainedidaktiikka II) sijoittuu aineopintoihin, ja sen laajuus on niin ikään viisi opintopistettä ja neljä viikkoa. Kasvatustieteen syventäviin opintoihin sisältyy kaksi harjoittelujaksoa. Soveltava kenttäharjoittelu on laajuudeltaan kuusi opintopistettä ja kestoltaan neljä viikkoa. Syventävä opetusharjoittelu on yhdeksän opintopisteen laajuinen ja kestää viisi viikkoa. Yhteensä Lapin yliopiston luokanopettajakoulutukseen sisältyy 25 opintopistettä ja 17 viikkoa ohjattua harjoittelua. (Kontsas & Mella 2007, 140–146.)

5.2 Psykologikoulutus

Psykologin koulutusta järjestävät Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistojen psykologian laitokset sekä Psykologiska institutionen vid Åbo Akademi. Psykologian maisterit saavat oikeuden toimia laillistettuina psykologeina esimerkiksi terveydenhuollossa suorittamalla psykologian maisterin tutkinnon. Valtioneuvoston asetuksen yliopistojen tutkinnoista (794/2004) mukaan psykologian maisterin tutkintoon kuuluu pakollinen harjoittelu. Psykologian harjoittelu kestää viisi kuukautta, ja sen laajuus on 30 opintopistettä. Harjoittelu on päätoimista eli vähintään 37 tuntia

viikossa. Harjoittelun tavoitteena on varmistaa, että opiskelijalla on edellytykset toimia itsenäisesti psykologin ammatissa valmistumisen jälkeen. Psykologiliitolla on harjoittelujaksolle palkkasuositus, joka on 2/3 laillistetun psykologin peruspalkasta. (Psykologien harjoittelu vuonna 2008.)

5.3 Lääketieteellinen koulutus

Lääketieteen peruskoulutuksen tavoitteena on lääketieteen lissensiaatin tutkinto, jonka voi suorittaa Helsingin, Kuopion, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa. Tutkinnon laajuus on vähintään 360 opintopistettä, ja sen suorittamiseen kuluu keskimäärin kuudesta seitsemään vuotta. Lääketieteen opintoihin sisältyy valtioneuvoston asetuksen yliopistojen tutkinnoista (794/2004) mukaisesti pakollinen harjoittelu eli amanuenssuuri. Harjoittelun pituus on yhteensä neljä kuukautta, ja se suoritetaan yleensä opintojen loppuvaiheessa kliinisissä opinnoissa. Kuten edellä psykologien kohdalla, myös lääketieteen harjoittelijoille suositellaan maksettavaksi palkkaa harjoittelun ajalta. Esimerkiksi Helsingin yliopiston lääketieteen peruskoulutuksen opinto-oppaassa suositeltu palkkaus on noin 1100 euroa kuukaudessa. (Lääketieteen peruskoulutuksen opinto-opas 2007–2009, 84–85.)

Noora Tuohino

6 KÄYTÄNNÖNOPETUS SOSIAALITYÖN KOULUTUSYKSIKÖISSÄ

6.1 Sosiaalityön käytännönopetuksen järjestäminen

Sosiaalityön valtakunnallisen tutkintorakennemuutoshankkeen esitykseen perustuen Sosnet on linjannut sosiaalityön koulutukseen sisältyväksi vähintään 30 opintopistettä käytännönopetusta, joka jakaantuu sekä kandidaatin että maisterin tutkintoihin (Karvinen-Niinikoski ym. 2007, 31–32). Koulutusyksiköiden välillä on kuitenkin eroavaisuuksia käytännönopetuksen järjestämisessä.

6.1.1 Käytännönopetus koulutusyksiköiden opetussuunnitelmissa

Taulukkoon 1 on koottu tiivistetysti sosiaalityön käytännönopetuksen sijoittuminen koulutusyksiköiden opetussuunnitelmiin.

YLIOPISTO	KANDIDAATIN TUTKINTO		MAISTERIN TUTKINTO	YHT.
	PERUSOPINNOT	AINEOPINNOT	SYVENTÄVÄT OPINNOT	
HY	S3b Käytäntö 1: Auttamisen lähtökohdat 3 op Ruotsinkielinen koulutus Svenska social- och kommunalhögskolanissa: Välfärdsservice och klientarbete, 5 sp	S10 Käytäntö 2: Asiakastyön taidot 6 op S13 Käytäntö 3: Psykososiaalisen työn valmiudet I 5 op Interventionsmetoder i socialt arbete, 8 sp Handledled studiepraktik, 10 sp	S23 Käytäntö 4: Psykososiaalisen työn valmiudet II 10 op S25a Käytäntö 5: Erikoistuva asiantuntijatoiminta 6 op	30 op
JY	STOP160 Käytännöt I 6 op	STOA160 Käytännöt II 10 op	STO S143 Projektien hallinta ja johtaminen 8 op	24 op
KuY	Sosiaalityön harjoittelu 1: käytäntöön tutustuminen 5 op	Sosiaalityön harjoittelu 2: käytäntöön perehtyminen 10 op	Sosiaalityön harjoittelu 3 ja harjoitteluseminaari yht. 20 op	35 op
LaY	SSOS1104 Tutustumisen käytännön sosiaalityöhön 4 op	SSOS1204 Sosiaalityö ongelmanratkaisuprosessina: teoria ja käytäntö 8 op	SSOS1314 Käytäntö ja sitä tukeva teoriaopetus 20 op	32 op
TaY	P2 Sosiaalisen työn elävät käytännöt 5 op	A 3 Sosiaalityön taidot 21 op (Käytännön opetus ja ohjaus 13 op)	S3 Sosiaalityön vaativat asiantuntijataidot 19 op (Sosiaalityön harjoittelu 15 op)	33 op
TY	-	A.3. Työmenetelmät 8 op A.7. Sosiaalityön käytännöt I 10 op (Moniammatillinen klinikkaopetus I 8 op)	S.4 Sosiaalityön käytännöt II 20 op (Moniammatillinen klinikkaopetus II 7 op, Sosiaalityön kenttäharjoittelu 10 op, lisäksi vapaavalintainen Moniammatillisen klinikan kuntoutustyöpaja 5-10 op.)	25 (-35) op

Taulukko 1. Käytännönopetuksen sisältyminen koulutusyksiköiden opetussuunnitelmiin.

Käytännön opintoja sisältyy sosiaalityön maisterin tutkintoon keskimäärin 31 opintopistettä. Opintojaksojen työmuodot, tavoitteet ja ajoittuminen on kuvattu tarkemmin liitteessä 2. Käytännön opinnot alkavat yleensä perusopinnoissa ensimmäisen vuosikurssin aikana, jolloin tutustutaan ja sosiaalityön

käytäntöihin ja palvelujärjestelmään. Turun yliopistossa käytännönopetus käynnistyy tosin aineopintovaiheessa, koska perusopinnot järjestetään yhdessä sosiaalipolitiikan kanssa. Aineopintojen käytännönjaksoilla opiskellaan monipuolisesti sosiaalityöntekijän ammatillisia perusvalmiuksia ja havainnoidaan sosiaalityötä käytännönopetuspaikassa. Syventäviin opintoihin kuuluvassa käytännönopetuksessa ja harjoittelussa toimitaan itsenäisemmin. Opiskelija työskentelee kentällä kahdesta kolmeen kuukautta tavoitteenaan laajentaa ja syventää osaamistaan asiakastyön ohella hallintoon, tutkimukseen ja kehittämiseen. Svenska social- och kommunalhögskolan toteuttaa ruotsinkielistä kandidaatin koulutusta sosiaalityössä, minkä jälkeen opiskelijat siirtyvät Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitokselle suorittamaan ruotsinkielistä maisterin tutkintoa.

Sosiaalityön koulutusyksiköt pyrkivät käytännönopetuksessaan käytännön ja teorian integrointiin ja laadukkaaseen, pätevien ohjaajien toteuttamaan ohjaukseen. Laitosten tutkimuksellisia painopistealueita hyödynnetään myös käytännönopetuksessa. Seuraavassa on esitelty Helsingin ja Turun yliopistojen muista koulutusyksiköistä poikkeavat tavat järjestää käytännönopetusta.

Helsingin yliopisto:

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis

Helsingin yliopistossa on luotu käytännönopetusta tukevia oppimisympäristöjä esimerkiksi Praksis-hankkeen avulla. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston läntisen sosiaaliaseman, Heikki

Waris-instituutin ja Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen yhteinen kehittämishanke, jonka toimijoita ovat sosiaaliasemien sosiaalityöntekijät ja asiakkaat sekä sosiaalityön opettajat ja opiskelijat. Hankkeessa sosiaalityön asiakastyön yliopisto-opetusta toteutetaan ensimmäisen kerran Suomessa sosiaalitoimiston toimintaympäristössä. Praksis-hankkeessa pyritään edistämään sosiaalityön opetuksen asiakastyöperustaista ja yhdistämään sosiaalityön opetuksen ja käytäntöjen kehittämistä. Tavoitteena on myös lisätä sosiaalityön opiskelijoiden kiinnostusta sosiaalitoimistojen sosiaalityöhön.

Opetus- ja tutkimusyksikkö Praksiksen tavoitteena on toimia sosiaalityöntekijöiden, sosiaalityön opiskelijoiden ja opettajien uudenaikaisena yhteistoiminnan ja oppimisen areenana, jossa ylitetään perinteinen jako teoreettisen yliopisto-opetuksen ja käytännön asiakastyön välillä. Opiskelijat perehtyvät aineopintovaiheen Asiakastyön taidot -opintojaksolla asiakastyöhön aidoissa asiakastilanteissa. Asiakastapaamisia videoitaan ja videomateriaalia hyödynnetään sekä opiskelijoiden oppimisen tukena että tutkimusaineistona. Praksiksessa järjestetään myös syventävien opintojen Erikoistuva asiantuntijatoiminta -jakson käytännönopetusta. Keväällä 2007 yksikössä työskenteli kaksi syventävien opintojen vaiheen opiskelijaa, jotka toimivat avustavissa tehtävissä Asiakastyön taidot -jaksolla ja Praksiksen tiedontuotantoon ja opiskelijoiden omiin opinnäytteisiin liittyvissä tutkimuksellisissa tehtävissä.

Tiedon tuottaminen sosiaalityöstä ja asiakastyön käytännönopetuksesta on keskeinen osa Praksiksen toimintaa. Yksikössä tutkitaan ja kehitetään sosiaalityön ja sosiaalityön opetuksen yhdistämisestä nousevia prosesseja. Yhdessä eri toimijoiden kesken kehitetään menetelmiä ja työkäytäntöjä sekä sosiaali-

aseman asiakastyöhön että käytännönopetukseen. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkötoiminnasta on tarkoitus luoda sosiaalitoimen ja sosiaalityön akateemisen opetuksen jatkuva ja pysyvä yhteistyömuoto, jonka periaatteita ja toimintatapoja ovat toimijoiden erilaisten näkökulmien ja osaamisen arvos- taminen, rajojen ylittäminen sekä kriittinen reflektiivisyys. (Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis.)

Turun yliopiston moniammatillinen opetuskliniikka

Turun yliopistossa sosiaalityön käytännönopetusta toteutetaan klinikalla, jossa opiskelijat harjoittelevat asiakastyötä ja moni- ammatillista yhteistyötä ohjatusti osana opintojaan. Kliinikka- opetus aloitettiin vuonna 1997 psykologian ja sosiaalityön opetuksessa. Siinä asiakkaiden tutkiminen on liitetty osaksi opetusta: sosiaalityön ja psykologian opiskelijat tutkivat asiak- kaita moniammatillisissa pienryhmissä, joihin on osallistunut myös erityispedagogiikan ja lääketieteen opiskelijoita. Asiakas ohjataan klinikalle sosiaalityön toimipisteestä, terveydenhuol- losta tai koulutoimesta, minkä jälkeen opiskelijaryhmä te- kee hänen kanssaan tilannearvion ja toimintasuunnitelman. Asiakastyöskentelyä ohjaavat opetustehtävissä ja käytännön toimipaikoissa työskentelevät sosiaalityöntekijät ja psykologit. Kutakin opiskelijaryhmää ohjaa sekä sosiaalityöntekijä että psykologi. Kliinikkaopetukseen liittyy luentoja, joiden kautta teorian ja käytännön vuoropuhelu toteutuu yliopistolla luon- tevasti. (Anis 2005, 35–36.)

Kliinikkaopetus koostuu kahdesta opintojaksosta, joihin molempiin sisältyy orientaatio-, tutkimus- ja seminaarijaksot sekä kirjallinen lopputyö. Onnistunut kliinikkaopetus edel-

lyttää yliopistolta asiakkaiden vastaanottamiseen soveltuvia tiloja ja vahvasti asiakastyöhön perehtyneitä opettajia. Opettajat pitävät yllä yhteyksiä asiakkaita lähettäviin tahoihin ja organisoivat klinikkaopetuksen. Asiakkaita lähettävien toimipisteiden on sitouduttava yhteistyöhön. Asiakkaat kohtaavat klinikalla viranomaistahoihin sitoutumattoman ympäristön, jossa heidän asioihinsa paneudutaan hyvin intensiivisesti. (Anis 2005, 37–38.)

6.1.2 Yhteistyö käytännönopetuspaikkojen kanssa

Käytännönopetuspaikkojen ja käytännönopettajien valinta ja ohjaaminen

Sosiaalityön koulutusyksiköillä on vahvat perustat käytännönopetuspaikkojen ja käytännönopettajien kanssa tehtävälle yhteistyölle. Koulutusyksiköt painottavat, että käytännönohjaajan täytyy olla ammatilliset kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijä (ks. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Käytännönopetuspaikan valintaa ohjaavat myös opiskelijoiden toivomukset, kokemukset yhteistyöstä sekä käytännönopetuspaikan tilanne. Menettelytavat vaihtelevat sen mukaan, hakeeko opiskelija käytännönopetuspaikkansa itse ja hyväksyttää valintansa laitoksella vai sopivatko yliopisto ja kenttäorganisaatiot niistä keskitetysti.

Helsingin yliopistossa käytännönopettajien kouluttaminen ja perehdyttäminen nähdään keskeisinä tekijöinä onnistuneelle harjoittelulle. Pääkaupunkiseudulla on kuuden vuoden ajan järjestetty koulutusta käytännönopettajille, joista

on muodostunut noin 60 sosiaalityöntekijän käytännönopettajapankki. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan kanssa järjestetään yhteistyössä Käytännön opettaja sosiaalityön kehittäjänä -koulutusta (15 op) sosiaalityöntekijöille, jotka toimivat käytännönopettajina työpaikoillaan. Koulutuksen tavoitteena on lisätä sosiaalityöntekijöiden pedagogisia ja ajankohtaisia, tiedollisia valmiuksia opiskelijan ohjaamiseen. Käytännönopettajille on lisäksi pyritty järjestämään kerran vuodessa yhteinen koulutuspäivä, jossa käsitellään ajankohtaisia, käytännönopettajien toivomuksiin perustuvia teemoja. Ohjausta on kuitenkin ollut liian vähän. Yliopiston lehtorit vierailevat käytännönopetuspaikassa kerran käytännönjakson aikana. Tällöin pohditaan opiskelijan ja käytännönopettajan kanssa harjoittelulle asetettuja tavoitteita ja harjoittelun kulkua. Käytännönopettajia voitaisiin osallistaa käytännönopetukseen nykyistä monipuolisemmin ja laajemmin, esimerkiksi käytännönopetukseen liittyvien pienryhmien vetäjinä, asiantuntijapuheenvuorojen pitäjinä, sosiaalityön kehittämishankkeiden esittelijöinä ja käytännönopetuksen suunnittelijoina.

Ruotsinkielisen maisteritason opetuksen käytännönopetus on monilta osin vasta muotoutumassa. Käytännönopetuksen organisoinnissa pyritään luomaan toimivia malleja yhteistyössä Matilda Wrede -instituutin ja ruotsinkielisen sosiaalityön kehittämisyksikkö Sosven kanssa. Erillissopimuksin opiskelija voi suorittaa opintojakson omassa työssään tai valita työpaikan ja neuvotella ohjaajastaan itse. Tässä voidaan hyödyntää laitoksen verkostoja.

Jyväskylän yliopistossa harjoittelupaikkoina käytetään sekä julkisen että kolmannen sektorin toimipisteitä. Käytännöt I-jaksolla paikat sijoittuvat kokonaan kolmannelle sektorille

ja vapaaehtoistyöhön. Aineopintojen käytännöt II -jaksolla on käytössä muutama kiintiöpaikka Jyväskylän kaupungin sosiaaliasemilla, jotka maksavat myös harjoittelusta palkkaa. Suurin osa opiskelijoista hakeutuu Jyväskylän ulkopuolelle sosiaalityön eri osa-alueille. Syventävissä opinnoissa opiskelijat sijoittuvat pääasiassa sellaisten organisaatioiden hallintoon, joissa on mahdollista perehtyä projektiosaamisen, kuten projektien hallinnoimiseen, johtamiseen ja rahoitushakemusten, tekemiseen. Jyväskylän yliopistossa periaatteena on, että opiskelijat hakevat harjoittelupaikkansa itsenäisesti. Yksikkö informoi ja opastaa opetuspaikkoja kirjeitse, tarvittaessa myös puhelimitse ja sähköpostitse. Uutena kehitysideana on perustaa aikuis- ja lastensuojelutyön opetuslinikka yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja Jyväskylän kaupungin kanssa. Opetuslinikka mahdollistaa ohjauskoulutuksen järjestämisen sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille sekä tiivistää muutenkin vuorovaikutusta oppilaitosten ja työelämän välillä. Ohjauskoulutusta on aikaisemmin järjestetty yhdessä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa. Aikuis- ja lastensuojelutyön opetusklinikkahankkeelle ollaan parhaillaan hakemassa rahoitusta ja se käynnistyy kokeiluna vuonna 2010.

Kuopion yliopistossa käytännönopetuspaikoiksi valitaan vuosittain käytettyjä, niin sanottuja sopimuspaikkoja, opiskelijan esimerkiksi kotikunnastaan ehdottamia paikkoja sekä käytännön organisaatioiden tarjoamia kohteita. Viimeksi mainitut sijaitsevat usein hieman kauempana yliopistosta. Opiskelijoita kannustetaan pohtimaan esimerkiksi oman kotipaikkakuntansa tai Kuopion lähialueen sosiaalityön toimintayksikköjen tarjoamia vaihtoehtoja. Opiskelijat valitsevat harjoittelupaikkansa itse. Lähiohjaajia ohjataan käytännönopetuspaikoissa puhe-

limitse ja harjoittelun alkukeskustelussa. Mikäli lähiohjaaja ei ole ollut aikaisemmin harjoittelun ohjaajana, konsultoidaan tarvittaessa tarkemmin harjoittelun ohjauksesta. Isommissa sosiaalityön toimintayksiköissä yliopistolla on harjoittelija-kiintiö lukukautta kohti, jolloin toimintayksikkö valitsee sisäisesti käytännönohjaajat. Pienemmissä yksiköissä ohjaajat määräytyvät sen mukaan, kuinka monta sosiaalityöntekijää yksikössä työskentelee. Ohjaajia informoidaan harjoittelusta ja sen tavoitteista etukäteen ja heillä on mahdollisuus keskustella opettajan kanssa harjoittelun järjestämisestä. Ohjaajille ei järjestetä systemaattisesti koulutusta. Heillä on kuitenkin käytössään opintojakson Moodle-oppimisympäristö, jonne on koottu siihen liittyvät ohjeet ja materiaalit. Oppimisympäristössä ohjaajilla on myös mahdollisuus verkottua toisten ohjaajien kanssa. Tavoitteena on kehittää oppimisympäristöä kokonaisuudessaan käytännönopetuksen portaaliksi.

Lapin yliopistossa käytännönopetuspaikkojen valintaa ohjaavat keskeisesti opetussosiaalikeskusten kanssa solmitut sopimukset. Opetussosiaalikeskukset muodostavat opetussosiaalikeskusneuvottelukunnan, jossa käydään käytännönopetuspaikkojen kulloistakin tilaa ja kehitystarpeita sivuavia keskusteluja. Käytännönopetus voidaan kuitenkin järjestää myös organisaatiossa, jonka kanssa ei ole tehty opetussosiaalikeskussopimusta. Käytännönopetus suunnitellaan ja arvioidaan yhdessä opiskelijan, käytännönopettajan ja lehtorin kanssa. Ohjaajille jaetaan kirjallinen ohjeistus käytännönopetuksesta. Mahdollisia pulmatilanteita ratkotaan yhdessä opiskelijan ja käytännönohjaajan kanssa. Syventävien opintojen käytännönopetukseen liittyy seminaarityöskentely, johon käytännönohjaajat osallistuvat. Lisäksi käytännönohjaajilla on

mahdollisuus osallistua luennoille ajankohtaisista teemoista. Käytännönohjaajille ei ole erillistä koulutusta.

Tampereen yliopistossa käytännönopetuspaikat muodostavat pitkäaikaisen ja suhteellisen vakiintuneen verkoston, jonka kanssa ohjauksesta sovitaan vuosittain. Aineopintovaiheen jakson aikana taito-opettajat käyvät käytännönopetuspaikassa. Kentän opettajat osallistuvat ohjattaviensa arviointiin. Taitoseminaarin aikana opiskelijat tekevät tutustumiskäyntejä sosiaalityön kentälle, myös tuleville opetuspaikoille. Tutustumiskäyntejä tehdään perusopintojen Elävät käytännöt -jaksoilla, käytännönopetuksen aikana ja harjoittelun kuluessa.

Turun yliopistossa käytännönharjoittelupaikat ovat osittain samoja tahoja, jotka ohjaavat asiakkaita moniammatilliselle opetusklinalle. Kenttäharjoittelun yhteistyökumppanit ovat valikoituneet vuosien varrella tehdyn yhteistyön pohjalta. Käytännönohjaajat voivat osallistua klinikalla järjestettäville vierailuluennoille. Laitoksen harjoitteluvastaava ohjaa tarvittaessa kenttäohjaajia ja käy jakson kuluessa harjoittelupaikassa. Opiskelijoiden kanssa käydään tiivistä vuoropuhelua rekrytoitaessa uusia harjoittelupaikkoja. Viime vuosina ammatillisesti korkeatasoisia paikkoja on ollut tarjolla hyvin. Harjoitteluohjaajan tulee täyttää laitoksen häneltä edellyttämät vaatimukset. Useilla harjoittelunohjaajilla on esimerkiksi pitkä työnhajaajakoulutus tai perheterapiakoulutus. Kenttäharjoittelun ohjaajia kutsutaan laitoksen omiin seminaareihin ja vierailuluennoille. Moniammatillisella klinikalla toimiville ohjaaville tuntiopettajille maksetaan opetuspalkkiot. Käytännönopetuspaikat ovat kokeneet opiskelijat työyhteisön voimavaraksi ja harjoittelun hyväksi tavaksi tehdä yhteistyötä laitoksen kanssa. Monet opiskelijat tekevät gra-

dunsa käytännönjakson toimialaan liittyen, mikä hyödyntää käytännönopetuspaikkoja.

Käytännönohjaajien ja -opetuspaikkojen ohjauspalkkiot

Koulutusyksiköiden käytännönohjaajille ja -opetuspaikoille maksamat rahalliset palkkiot on eritelty taulukossa 2.

YKSIKKÖ	OPINTOJAKSO	PALKITSEMISKÄYTÄNTÖ
HY	S13 ja S23 (käytäntö 3 ja 4): Psykososiaalisen työn valmiudet	Maksetaan ohjauspalkkiota yht. 28 työnohjaustunnista /opiskelija . Ohjauspalkkioihin on käytetty vuodessa yhteensä n. 21 000 euroa.
SOC & KOM (HY)	Handledled studiepraktik	Maksetaan ohjauspalkkiota yht. 15 työnohjaustunnista 672 euroa / 10 viikkoa
JY	STOA160 Käytännöt II	Maksetaan ohjauspalkkiota 10 e/h yhteensä 15 h = 150 e/opiskelija . Ohjauspalkkioihin käytettiin yhteensä vuonna 2007 n. 9000 euroa.
KuY	Sosiaalityön harjoittelu 2 Sosiaalityön harjoittelu 3	Maksetaan ohjaajan palkkiota 20 e/h enintään 16 h = 320 e/opiskelija . Palkkio on ensisijaisesti tarkoitettu ohjaajalle tai ohjaukseen osallistuvalla työyhteisöllä, mutta jokainen harjoittelupaikka sopii itse sen käytöstä. Ohjauspalkkioihin käytettiin yhteensä vuonna 2007 n. 20 000 euroa ja opiskelijoiden syventävien opintojen harjoittelukorvauksiin n. 20 000 euroa.
LaY	SSOS1204 Sosiaalityö ongelmanratkaisuprosessina: teoria ja käytäntö, SSOS1314 Käytäntö ja sitä tukeva teoriaopetus	Palkkio maksetaan kunnille, joiden kanssa on solmittu opetussosiaalikeskussopimus. Sopimushinnat vaihtelevat sen mukaan, paljonko opiskelijoita on yhtä aikaa käytännönopetuksessa, esim. Rovaniemi 84,09 e/viikko/opiskelija = 420–841 e/opiskelija ja Oulu 42,05 e/vko/opiskelija = 210–421 e/opiskelija . Mikäli sopimusta ei ole, maksetaan ohjaajalle 23,76 e/h/vko/opiskelija = 119–238e/opiskelija . Jos opiskelija on palkkatyössä ko. käytännönopetuspaikassa, palkkiota ei makseta. Yhteensä määräraha käytännönopetukseen n. 50 000 euroa vuonna 2007.
TaY	A 3 Sosiaalityön taidot: S 3 Sosiaalityön vaativat asiantuntijataidot:	Maksetaan ohjaajalle palkkio 26,29 e/h yhteensä 18h = 473,2 e/opiskelija Opiskelijan harjoittelupaikan on mahdollista saada työharjoittelun tukirahaa maksimissaan 2 kk á 1100e (harjoittelu 3 kk).
TY	A.7.2. Moniammatillinen klinikkaopetus I S.4.1 Moniammatillinen klinikkaopetus II	Maksetaan opetuspalkkiota moniammatillisella klinikalla ohjaaville tuntiopettajille. Klinikkaopetukseen ja työnohjaukseen on palkattu 3-4 ohjaajaa/lukuvuosi, 34 h/opettaja.

Taulukko 2. Käytännönohjaajien ja -opetuspaikkojen rahalliset ohjauspalkkiot.

Valtaosassa koulutusyksiköistä palkkio maksetaan käytännönjakson ohjaajalle. Lapin yliopistossa palkkio kohdennetaan opetussosiaalikeskussopimusten mukaisesti kunnille, joiden kanssa on voimassa oleva sopimus. Mikäli sopimusta ei ole, palkkio maksetaan ohjaajalle. Ohjaajan palkitsemiseen siirtymistä on harkittu, mutta työyhteisölle tai organisaatiolle maksettavassa palkkiossa on omat perusteensa. Yliopisto voi velvoittaa käytännönopetuspaikkaa järjestämään tarkoituksenmukaiset tilat ja ohjauksen jaksoa varten. Koko työyhteisö osallistuu osittain opiskelijan ohjaukseen, mutta opiskelijalle nimetyllä ohjaajalla on kuitenkin päävastuu tehtävästä.

Käytännönjakson suorittaminen omassa työssä, sijaisuudessa ja palkallisena

Sosiaalityön koulutusyksiköt suhtautuvat varauksella mahdollisuuteen suorittaa käytännönjakso osana opiskelijan omaa työtä, sosiaalityöntekijän sijaisuudessa ja palkallisena. Opintojaksojen opetuksellisten ja ohjauksellisten tavoitteiden täyttymisestä pidetään tarkasti kiinni. Käytännönjakson suorittaminen sosiaalityöntekijän sijaisena sisältää riskin, että työnantaja rekrytoi opiskelijan käytännönjakson jälkeen uusiin sijaisuuksiin, mikä heijastuu yliopistoille viivästyvinä opintoina ja valmistuvien maisterien määrän heittelemisenä, kuten Kemppainen (2006, 242) toteaa.

Helsingin yliopistossa opiskelija voi suorittaa Psykososiaalisen työn valmiudet -opintojakson omassa työssään, mikäli hänellä on vakituiseksi katsottava, kokopäiväinen työsuhde työnantajaansa. Opiskelijan tulee kuitenkin osallistua kaikkien opintojaksoon liittyvään opetukseen sekä käytännön-

opettajalta saatavaan työnohjaukseen. Ruotsinkielisessä opetuksessa käytännönjakson voi suorittaa omassa työssään, jolloin opiskelijalla on työnohjaaja työnantajan toimesta tai hän käy vertaistyönohjausryhmässä muiden samaa käytännönjaksoa suorittavien opiskelijoiden kanssa. Käytäntö 5 -jakso suoritetaan työskentelemällä kahdesta kolmeen kuukautta opetuspaikaksi hyväksytyssä toimipaikassa sekä osallistumalla vertaisohjausryhmään.

Svenska social- och kommunalhögskolanissa opiskelija voi poikkeustilanteissa tehdä käytännönjakson omassa työssään, jolloin ehtona on kuitenkin pätevän ohjauksen järjestäminen. Sijaisuudessa työskentely käytännönjakson aikana ei ole mahdollista, millä pyritään välttämään, ettei opiskelijoita käytettäisi hyväksi työvoimana.

Jyväskylän yliopistossa omassa työssä harjoittelu on periaatteessa kielletty, mutta joitakin poikkeuksia on. Monet opiskelijat tekevät käytännönjakson palkallisessa sijaisuudessa, jolloin taustalla on jo kokemusta sosiaalityöstä sekä usein halu ansaita rahaa. Menettelyä ei kuitenkaan suositella. Käytännönopetuspaikoissa jokaisella opiskelijalla on oltava pätevä sosiaalityöntekijä ohjaajanaan. Tätä ei kuitenkaan edellytetä projektihallinnan kursseilla, jotta projektien monipuolisuutta ei rajattaisi liikaa.

Jyväskylän yliopiston tutkintovaatimuksia noudattavan Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen sosiaalityön koulutus on suunnattu aikuisopiskelijoille ja suunniteltu siten, että se on periaatteessa mahdollista suorittaa työn ohessa. Opiskelija laatii harjoittelulle henkilökohtaiset tavoitteet, joita käytetään ohjaus- ja arviointikeskustelujen pohjana. Tavoitteita laadittaessa otetaan huomioon opiskelijan aiempi työkokemus. Opiskelija voi suorittaa jakson omassa työpai-

kassaan, mutta ei omassa työtehtävässään. Oma esimies tai työpari ei voi myöskään toimia harjoittelun ohjaajana. Suositeltavaa on esimerkiksi työnkierto ja uuteen työtehtävään tai asiakasryhmään perehtyminen jakson aikana.

Kuopion yliopistossa käytännönjakson suorittamista omassa työssä harkitaan, mutta se on mahdollista. Yksi vaihtoehto voi olla opiskelijan siirtyminen oman työpaikan sisällä toiseen tehtävään tai uudelle työalueelle käytännönopetuksen ajaksi. Syventävän vaiheen harjoittelussa (harjoittelu 3) käytetään oppimistehtävänä kehittämistehtävää, jossa opiskelijat toteuttavat kehittämisprojektin harjoittelun aikana. Kehittämis-tehtävä laadittiin aluksi omassa työssään harjoittelua suorittaville, mutta nykyisin se edellytetään kaikilta harjoittelijoilta. Kehittämis-tehtävän kautta omassa työssään harjoittelua suorittavat saavat omaan työhönsä uuden näkökulman ja voivat syventää jo opittua tietoa käytännön työhön. Jos opiskelija suorittaa harjoittelun sijaisena toimiessaan, kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että opintojakson tavoitteet täyttyvät ja että opiskelijalle on nimetty ohjaaja jakson ajaksi. Käytännönjakson suorittaminen tulee huomioida sijaisena työskentelevän opiskelijan työtehtävissä. Jos opiskelija työskentelee vakituisesti sosiaalialalla tai epäpätevänä sosiaalityöntekijänä, voidaan sopia harjoittelujen vaihtoehtoisista suorituksista. Mikäli syventävien opintojen käytännönharjoittelupaikka ei maksa opiskelijalle palkkaa harjoitteluajalta, opiskelijalle maksetaan tuhannen euron korvaus yhdeltä kuukaudelta.

Lapin yliopistossa käytännönopetuksen suorittamista omassa työssä ei pääsääntöisesti suositella. Pääsäännöstä voidaan poiketa erittäin painavista syistä, jolloin käytännönopetukseen liittyy korvaavia erityistehtäviä. Käytännönopetuksen voi suorittaa palkallisena edellyttäen, että opiskelija on itse

järjestänyt opetuspaikan, jossa on mahdollisuus pätevään ohjaukseen. Jakson opetuksellisuus toteutuu tällöin käytännön kehitystehtävän tai opetukseen osallistumisen kautta.

Tampereen yliopistossa opiskelijoiden on saatava palkkaa syventävien opintojen harjoittelustaan, joten sijaisuuksien hyödyntäminen on tarkoituksenmukaista. Harjoittelun voi korvata kahden vuoden yhtäjaksoisella työkokemuksella sosiaalityöstä viiden edellisen vuoden ajalta. Opiskelijat tekevät harjoittelusta aina analyysin, jossa hyödynnetään kirjallisuutta teorian ja käytännön yhteen nivomiseksi. Harjoittelun on oltava ohjattua ja valvottua. Tietty henkilö vastaa opiskelijan harjoittelun sisällöstä ja sujuvuudesta työharjoittelupaikassa. (ks. Miettinen 2005, 4.)

Turun yliopistossa syventävien opintojen kenttäharjoittelun voi tehdä omassa työssään tai sijaisuudessa, mikäli jaksolle on nimetty ohjaajaksi kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijä. Harjoittelua ei voi kuitenkaan suorittaa toimipisteen ainoan sosiaalityöntekijän sijaisena. Harjoittelun aikana opiskelijat pitävät oppimispäiväkirjaa ja osallistuvat kenttäjakson suoritettuaan lukukauden kestävään seminaariin, johon sisältyy suullinen esitys ja esseetehtävä. Kenttäharjoittelun ohjaajien ja yliopiston välinen yhteistyö on todettu toimivaksi.

6.1.3 Käytännönopetus reflektiivisenä yhteistyöprosessina

Sosiaalityön käytännönopetus on monilta osin reflektiivinen prosessi. Käytännönopetusjaksoihin nivoutuvat opintotehtävät, käytännönohjaus ja päätösseminaarit ovat reflektiivisiä luonteeltaan. Koulutusyksiköt linjaavat opintojaksojensa

sisältöjä ja käytännönopetuspaikkojen valintaa opiskelijoiden antaman palautteen pohjalta. Joskus opiskelija havaitsee käytännönopetuspaikassaan asiakastyön laatuun liittyviä puutteita, joita välitetään työyhteisöön johtavien sosiaalityöntekijöiden tai muiden esimiesten kautta. Koulutusyksiköissä kannustetaan myös käytännönjakson ohjaajia jäsentämään omia tehtäviään suhteessa sosiaalityön ajankohtaisiin ilmiöihin.

Opiskelijoiden käytäntökokemusten analyttisellä käsittelyllä, opintojaksojen sisällöllisellä kehittämisellä ja sosiaalityön kannalta relevantin käytännönopetuspaikan valinnalla pyritään vastaamaan siitä, että opiskelijalle välittyy ajan- ja asianmukainen kuva sosiaalityöstä käytännönjakson aikana. Opiskelijaa ohjataan perehtymään oman käytännönopetuspaikkansa toiminta-alueeseen liittyvään tutkimukseen, keskusteluun ja ajankohtaisiin ilmiöihin. Opiskelijoiden käytäntökokemuksia, opintotehtäviä ja sosiaalityön ajankohtaisia ilmiöitä jäsennetään, käsitteellistetään ja prosessoidaan opintokokonaisuuden päätösseminaarissa. Opintokokonaisuuteen voidaan liittää myös ryhmämuotoista työnohjausta.

Koulutusyksiköt pitävät käytännönopetuksensa vahvuuksina yleisesti tiivistä ja toimivaa yhteistyötä sosiaalialan käytännön toimipisteiden kanssa sekä sitoutuneita ja motivoituneita käytännönohjaajia. Myös käytäntöopetuksen kokonaisrakenteeseen tutkinnossa ollaan tyytyväisiä. Käytännönopetuksen suurimpana heikkoutena nähdään tarpeisiin nähden riittämättömät resurssit. Esimerkiksi käytännönopettajien koulutukseen ei useassa yksikössä ole voimavaroja.

6.2 Sosiaalityön käytännönopetuksen resursointi

Kokonaisuutena sosiaalityön käytännönopetus on eriarvoisessa asemassa muiden akateemisten ammattialojen, kuten esimerkiksi psykologien, luokanopettajien tai lääkärien koulutuksiin nähden, koska sillä ei ole vakiintunutta organisointi- eikä rahoitusjärjestelmää. Sosiaalityön käytännönopetusta voidaanakin verrata esimerkiksi luokanopettajakoulutuksen opetusharjoitteluun, joka on niin ikään lakisääteistä mutta tarkoituksenmukaisemmin järjestettyä ja resursoitua. Luokanopettajakoulutuksen opetusharjoittelun tueksi on organisoitu opetuslakohtainen didaktiikan opettajien järjestelmä, harjoittelukoulut sekä erilliset määrärahat kunnissa tapahtuvan opetusharjoittelun toteuttamiseen. Luokanopettajakoulutuksen taustalla on yleensä myös oma tiedekuntarakenteensa.

Yliopistojen opetusministeriöltä saatavassa perusrahoituksessa tutkinnoista käytetään alakohtaisia kustannuskertoimia. Vallitsevassa luokituksessa sosiaalityön koulutus lukeutuu yhteiskuntatieteellisen alan kustannuskertoimeen 1,25, kun esimerkiksi psykologian ja kasvatustieteellisen alan koulutukset kuuluvat kustannuskertoimeen 1,5. Sosiaalialan korkeakoulutusta pohtinut työryhmä esittääkin sosiaalityön koulutuksen kustannuskertoimen nostamista vähintään 1,5:een, jotta se käytännönopetusta vaativana akateemisena ammattialana tulisi paremmin huomioiduksi. (Opetusministeriö 2007b, 41.)

6.2.1 Koulutusyksiköiden opetusvirat ja käytännönopetuksen henkilöstöresurssit

Sosiaalityön aloituspaikkojen määrää on lisätty sosiaalityöntekijäpulan poistamiseksi 2000-luvulla. Vuoden 2007 kesävalinnassa yliopistoissa oli haettavana 218 sosiaalityön aloituspaikkaa (Opetusministeriö 2007b, 20). Koulutusyksiköiden opetushenkilökunta ei ole kuitenkaan kasvanut samassa suhteessa opiskelijamäärän kanssa. Käytännönopetuksen sisältyminen sosiaalityön koulutukseen vaatii opetukselta enemmän kuin perinteinen akateeminen luento-opetus. Käytännönopetusjaksoja ei voida toteuttaa ilman kontaktiopetusta ja käytännönopetuksesta vastaavia lehtoreita. (Kempainen 2006, 240, 243.) Sosiaalityö eroaakin muista yhteiskuntatieteellisistä oppiaineista erityisesti pakollisen käytännönopetuksen osalta. Käytännönopetuksen organisointi vaatii koulutusyksiköiltä erityisiä resursseja esimerkiksi käytännönopettajien ohjauspalkkioihin, käytännönopettajien ja yliopiston opettajien matkakustannuksiin, opetukseen kytkettyyn teoriaopetukseen ja käytännönopettajien koulutukseen.

Taulukkoon 3 on koottu koulutusyksiköiden sekä perusrahoituksella että erillisrahoituksella olevat opetusvirat tehtävänimikkeittäin toukokuussa 2007. Käytännönopetuksen järjestämiseen liittyvät virat ovat lihavoituna taulukossa. Esimerkiksi Jyväskylän koulutusyksikössä on kolme lehtorin virkaa, joista kahden työtehtävät liittyvät käytännönopetusjaksoihin.

Yksikkö	Professorit (käytännön- opetukseen liittyvät virat lihavoitu)	Lehtorit (käytännön- opetukseen liittyvät virat lihavoitu)	Yliassisten- tit	Assistentit (käytännön- opetukseen liittyvät virat lihavoitu)	Pt. tun- tiopettajat	Yhteensä (käytännön- opetukseen liittyvät virat lihavoitu)
HY*	2	3; 2				5; 2
SOC&KOM (HY)	1	3; 1		1		5; 1
JY	1	3; 2		1; 1		5; 3
KuY	3	2; 2		1; 1	1	7; 3
LaY	3	2; 2	1	1; (1)		7; 3
TaY	4	5; 2	2			11; 2
TY	1; 1	2; 1		1		4; 2
Yht.	15; 1	18; 12	4	6; 3	1	44; 17

* sisältää kaksi ohjelmaa, suomen- ja ruotsinkielisen sosiaalityön koulutuksen

Taulukko 3. Sosiaalityön koulutusyksiköiden perusrahoitteiset opetusvirat tehtävänimikkeittäin toukokuussa 2007.

Osa koulutusyksiköiden perusrahoitteisista sosiaalityön opetusviroista liittyy myös muiden oppiaineiden, kuten sosiaalipedagogiikan, sosiaalipolitiikan tai sosiaaligerontologian opetukseen.

Käytännönopetuksesta vastaavat perusrahoituksella olevasta opetushenkilökunnasta yleensä lehtorit, Jyväskylän ja Kuopion yliopistoissa myös assistentit. Lapin yliopistossa käytännönopetuspaikkojen koordinoinnista ja organisoinnista vastaa sosiaalipolitiikan amanuessi, joka kuuluu varsinaisesti hallinto-henkilöstöön ja on sen vuoksi merkitty sulkeisiin taulukossa. Turun yliopistossa klinikkalehtori vastaa käytännönjaksoista, mutta professori osallistuu moniammatillisen opetusklinikan teoriaopetukseen sekä klinikkaa edeltävien pakollisten kursien opetukseen.

Sosiaalityön koulutusyksiköiden perusrahoitteisista opetusviroista yli kolmannes (39 %) osallistuu käytännönopetuksen toteuttamiseen vuosittain. Yksikköä kohden käytännönopetukseen liittyviä perusrahoitteisia virkoja on kahdesta kolmeen.

Kaikki koulutusyksiköt tuovat vahvasti esille tarvetta käytännönopetukseen liittyvien henkilöstöresurssien lisäämiseen tai nykyisten määrääikaisten ja ulkopuolisella rahoituksella hoidettujen vakanssien vakinaistamiseen. Käytännönopetukseen, kehittämiseen ja käytännönohjaajien kouluttamiseen ja palkkioihin tarvitaan erillinen lehtoraatti ja rahoitus.

6.2.2 Käytännönopetuksen rahoitus

Koulutusyksiköiden käytännönohjaajille ja -opetuspaikoille maksamat rahalliset palkkiot on eritelty edellä luvussa 6.1.2 (taulukko 3). Koulutusyksiköt rahoittavat käytännönopetuksen pääosin omista toimintamäärärahoistaan. Monitieteisillä laitoksilla sosiaalityön erityisyys käytännönopetuksen suhteen aiheuttaa helposti kitkaa niukkoja resursseja jaettaessa. Käytännönopetuksen kehittäminen on mahdollista vain erillisten hankkeiden avulla.

Koulutusyksiköt ovat yksimielisiä siitä, että sosiaalityön käytännönopetukseen tulisi jatkossa kohdistaa korvamerkitty opiskelijakohtainen määräraha. Määrärahalla katettaisiin pienryhmäopetuksesta, lehtoreiden suunnittelu- ja arviointikäynteistä sekä käytännönohjaajien koulutuksesta ja palkkioista aiheutuvat kustannukset. Päteviä sosiaalityön asiantuntijoita ei voida kouluttaa ilman yhteyttä käytäntöön.

6.3 Sosiaalityön käytännönopetuksen kehittäminen

Usealla sosiaalityön koulutusyksiköllä on tavoitteenaan kehittää opetus- ja tutkimusklinikoihin perustuvaa opetusta.

Yliopistot tekevät jo nykyisin runsaasti käytännönopetukseen liittyvää yhteistyötä sosiaalialan osaamiskeskusten ja sosiaalityön kehittämissyksiköiden kanssa. Osaamiskeskusten yhteydessä toimivat kehittämissyksiköt voivat tarjota yhden mahdollisen tavan organisoida sosiaalityön käytännönopetusta klinikkaperustaisesti, kuten muun muassa sosiaalialan korkeakoulutusta pohtinut työryhmä (Opetusministeriö 2007b, 45) on esittänyt.

6.3.1 Koulutusyksiköiden käytännönopetukseen liittyvät kehittämisideat, suunnitelmat ja visiot

Helsingin yliopistossa suurimpana sosiaalityön käytännönopetuksen kehittämistarpeena ja kehittämisen toimintaympäristönä nähdään pääkaupunkiseudulle perustettavat sosiaalityön kehittämissyksiköt, joissa pyritään yhdistämään käytännön sosiaalityötä opetukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen. Kehittämissyksiköistä on tarkoituksena luoda sosiaalityön metodien ja toimintamallien opetus- kehittämis- ja tutkimusympäristöjä.

Jyväskylän yliopistossa suunnitellaan hyödynnettävän Turun ja Helsingin yliopistojen toteuttamaa opetus- ja tutkimusklinikkaideaa, mahdollisesti myös yhteistyötä psykologian laitoksen kanssa. Resurssien mahdollistaessa tavoitteena on tehdä tiiviimpää yhteistyötä käytännönopetuspaikkojen kanssa jatkossa. Pitkän tähtäimen tavoitteena on myös käytännönopetuksen rajaaminen Keski-Suomen alueelle nivoutuneena sosiaalialan osaamiskeskuksen toimintaan.

Kuopion koulutusyksikössä halutaan lisätä yhteistyötä sosiaalityön kentän toimijoiden kanssa. Vuonna 2008 käytännön-

opetuksen kokonaisuutta on alettu kehittää yhteistyössä Kuopion kaupungin, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja sen yhteydessä toimivien kehittämissyksiköiden kanssa. Samalla määritetään uudelleen Kuopion yliopiston opetus-sosiaalikeskusten tehtäviä ja pyritään vahvistamaan niiden asemaa. Käytännönopetuksen toiminnallisten rakenteiden kehittämisen kautta on pyritty luomaan joustavia rakenteita käytännönopetukselle. Sosiaalisen median mahdollisuuksia hyödynnetään Moodle-oppimisympäristössä, jota kehitetään erityisesti työelämän ja käytännönohjaajien tarpeet huomioon ottaen käytännönopetuksen tueksi.

Myös Lapin yliopistossa yhteistyö sosiaalityön kehittämisyksiköihin nähdään tärkeänä väylänä käytännönopetuksen kehittämisessä. Kehittämissyksiköihin voitaisiin rakentaa opetusklinikoita sisällyttämällä niihin käytännönopetusta. Kehittämissyksiköt myös organisoisivat käytännönopettajien koulutusta yhteistyössä yliopiston kanssa. Näin ollen kehittämissyksiköt, sosiaalialan osaamiskeskuksset ja yliopisto kehittäisivät käytännönopetusta kiinteässä yhteistyössä, ja käytännönopetus kiinnittyisi tiiviimmin erilaisiin kehittämishankkeisiin. Kehittämissyksiköihin voitaisiin rakentaa monio-
pettajaisia opetustapahtumia. Opetusta vietäisiin enemmän käytäntöön, jossa sosiaalityöntekijät, opiskelijat ja yliopiston opettajat prosessoisivat asiakastapauksia yhdessä. Temaattisia, esimerkiksi lapsiin ja nuoriin keskittyviä, käytännönopetuksen opetuskokeiluja voitaisiin toteuttaa yhteistyössä ammattikorkeakoulun kanssa.

Tampereen yliopistossa käytännönopetuksen ja harjoittelun ohjausoppaan uusiminen ja laajentaminen erityisesti käytännönohjaajan ohjauksen osalta nähdään tärkeänä teh-

tävänä. Käytännönopetuksen pedagogisesti perusteltuja opetusmenetelmiä on tarpeen kirjoittaa auki.

Turun yliopistossa klinikkaopetuksen kehittämistä vastaa yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan työryhmä, joka käsittelee muun muassa tutkimus- ja asiakastyökäytäntöjen yhdistämistarpeita ja painopistealueita.

6.3.2 Valtakunnallisen yhteistyön kehittäminen sosaalityön käytännönopetuksessa

Sosaalityön yliopistoverkoston Sosnetin yhtenä tavoitteena on edistää sosaalityön peruskoulutukseen liittyvää yhteistyötä. Korkeakoulujen arviointineuvoston toimesta laaditussa sosaalialan korkeakoulutuksen arvioinnissa (Murto ym. 2004, 60) suositellaan, että yliopistot tekisivät enemmän yhteistyötä käytännönopetuksen ohjauksen kehittämiseksi.

Koulutusyksiköt nostivat esille seuraavanlaisia tarpeita sosaalityön käytännönopetuksen valtakunnalliselle yhteistyölle:

- *Käytännönopetukseen liittyvien kokemusten ja opetusmateriaalien vaihto ja vertailu, hyvien käytäntöjen levittäminen*
- *Käytännönopetuksesta vastaavien opettajien yhteistyöverkoston kokoaminen*
- *Yhteinen käytännönopetuksen tutkimushanke*
- *Yhteinen käytännönopettajakoulutus valtakunnallisena peruskoulutuksena ja paikallisesti eriytettynä moduulikoulutuksena*
- *Yhteistyö käytännönjaksojen ohjauksessa, kun opiskelija suorittaa jakson kotipaikkakunnallaan*

- *Yhteisen verkko-opetusmateriaalin kehittäminen ja hyödyntäminen*
- *Video- ja verkkovälitteisyyden kehittäminen käytännönopetuksen tukemisessa*
- *Päällekkäisyyksien karsiminen käytännönopetuksen kehittämisessä.*

Sosiaalityön käytännönopetus on monilta osin suhteellisen vähän tutkittua aluetta, joten siihen liittyvä tutkimus nähdään tervetulleena. Mahdollisina tutkimusnäkökulmina mainitaan sosiaalityöntekijyyteen kasvaminen ja ammatti-identiteetin muotoutuminen, työnohjaus käytännönopetuksessa, harjoittelupaikan vaikutus työhön sijoittumiseen, harjoittelupaikkojen tarpeita koulutuksen kehittämiseen sekä käytännönohjaajien kokemukset harjoittelukäytännöistä.

7 LAPIN YLIOPISTON KÄYTÄNNÖNOPETUKSEN KEHITTÄMISEHDOTUS

Yliopistoilta kysyttiin käytännönopetukseen liittyviä kehittämisehdotuksia Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä (2007–2009) -hankkeen jatkoa varten. Lapin yliopisto toimitti alla olevan kehittämishanke-esityksen.

Sosiaalityön ympärillä oleva kenttä muuttuu nopeasti. Toimintaympäristöön ovat uusina toimijoina tulleet sosiaalialan osaamiskeskukset ja sittemmin eri painopistein rakentuvat kehittämissyksiköt. Ne voivat parhaimmillaan toimia käytännön sosiaalityön uusien toimintamuotojen, tutkimuksen ja koulutuksen kehittämislustoina. Ne voivat tarjota sosiaalityön koulutukselle uudenlaisen yhteyden käytäntöihin sekä samalla uudet tukirakenteet teorian, tutkimuksen ja käytännön yhdistämiseen. Käytännön laboratorioina kehittämissyksiköt tarjoavat luonnollisen verkostomaisen klinikkaympäristön.

Lapin yliopisto esittää sosiaalityön käytännönopetukseen kehittämishanketta, jossa kokeillaan ja tutkitaan sosiaalialan osaamiskeskusten, käytännön kehittämissyksiköiden ja yliopiston laitoksen verkostoitumista siten, että se palvelee sekä käytännönopetuksen, sosiaalityön menetelmien kehittämisen että erilaisen tutkimuksen uudenlaista käytäntökiinnittymistä. Tavoitteena on luoda käytäntöpohjainen oppimislusta, jossa on mahdollisuus niin käytännönopetusjaksojen toteuttami-

seen, projektimuotoisten kehittämishankkeiden tekemiseen, opinnäytetutkimusten laatimiseen eri tasoilla (maisteri, ammatillinen lisensiaatti, tohtori) kuin opettajien käytäntötuntemuksen vahvistamiseen.

Samalla selvitetään, millaisilla edellytyksillä näihin oppimisolustoihin voidaan liittää koulutuspaikkoja jatko-opiskelijoiden aineistonkeruuvaiheita tukemaan. Lisäksi osaamiskeskusten ja kehittämissyksiköiden hajallaan olevat rakenteet edellyttävät informaatioteknologisten yhteistyökeinojen kokeilua ja selvittämistä, jotta erilaiset opetuksen, ohjauksen ja tutkimuksen saumattomat ja molemmin suuntaiset yhteydet ovat toteutettavissa myös etämahdollisuuksina.

Lähteet

- Aaltonen, Elli & Anoschkin, Emmi & Jäppinen, Maija & Kotiranta, Tuija & Wrede, Georg Henrik & Hiltunen, Kirsi 2008: Sosiaalityön ja sosiaalialan koulutuksen nykytila ja kehittämishaasteet. Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen seuranta-arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 3:2008. Helsinki.
- Anis, Merja 2005: Moniammatillinen opetuskliniikka käytännön opetuksen, asiakastyön ja tutkimuksen kohtaamispaikkana. Pohdintoja sosiaalialan osaamiskeskuksen näkökulmasta. Teoksessa Kihalainen, Anni 2005: ”Tuovat tuulenvirettä, joskus myrskyjäkin” – sosiaalialan työyksiköiden kokemuksia harjoittelijoista. Pikassos Oy. 35–42. <http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/service/xpublisher/files/408.pdf> (2.7.2007)
- Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta 21.5.1999/615.
- Campanini, Annamaria & Frost, Elizabeth 2004: Conclusion. In Campanini, Annamaria & Frost, Elizabeth (eds.): European Social Work. Commonalities and Differences. Carocci editore. Rome. 210–222.
- Filppa, Virpi & Horsma, Teija 2003: Sosiaalityön koulutuksen ja sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen opetussuunnitelma-analyysi. Lapin yliopisto. Korkeakoulujen arviointineuvoston painamaton moniste.
- Frost, Elizabeth & Freitas, Maria José & Campanini, Annamaria (eds.) 2007: Social Work Education in Europe. Carocci editore. Rome.
- General Social Care Council. <http://www.gsc.org.uk/Home/> (26.3.2008)
- Jokiranta, Harri 1990: Sosiaalityön käytännön analyysi – oppimateriaali sosiaalityön käytännön opetukseen. Lapin korkeakoulun yhteiskuntatieteiden osaston julkaisuja C. Opintojulkaisuja 2. Rovaniemi.
- Kajava, Päivi: henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.
- Kananoja, Aulikki 1997: Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti.

- Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2005: Sosiaalityön opetus, tutkimus ja kehittyvä asiantuntijuus. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. Helsinki. 73–96.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Hoikkala, Susanna & Salonen, Jari 2007: Tutkintorakennemuutos sosiaalityön koulutuksessa. Sosiaalityön valtakunnallinen hanke 2003–2006. SOSNET Julkaisuja 1. Rovaniemi.
- Kemppainen, Tarja 2006: Sosiaalityöntekijät 2015. Teoksessa Vuorensyrjä, Matti & Borgman, Merja & Mäntysaari, Mikko & Kemppainen, Tarja & Pohjola, Anneli: Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA): loppuraportti. Sosiaalityön julkaisusarja 4. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. 230–284.
- Kiireelliset toimenpiteet sosiaalityön vahvistamiseksi 2003. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:10. Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaalityön neuvottelukunta. Helsinki.
- Kontsas, Anne & Mella, Terhi 2007 (toim.): Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas 2006–2008. Lapin Yliopistopaino. Rovaniemi.
- KOSKE Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2007: Käytännön harjoittelun kehittäminen lastensuojelussa Keski-Suomessa -hanke (KÄHY) 2006-2007. http://www.koske.jyu.fi/doc/1075/KAHY_Esitely.pdf (2.7.2007)
- Kuhalainen, Anni 2005: ”Tuovat tuulenvirettä, joskus myrskyjäkin” – sosiaalialan työyksiköiden kokemuksia harjoittelijoista. Pikassos Oy. <http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/service/xpublisher/files/408.pdf> (2.7.2007)
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272.
- Lääketieteen peruskoulutuksen opinto-opas 2007–2009. Helsingin yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. <http://www.med.helsinki.fi/peruskoulutus/LL/LL0709.pdf>. (14.3.2008)
- Matthies, Aila-Leena: henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2008.
- Miettinen, Seija 2005: Käytäntö opettaa yhä syvällisemmin. Sosiaalityön syventävien opintojen harjoittelun ohjeistus (S.3.b). Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

- <http://www.uta.fi/laitokset/sospol/opetus/materiaalit/S3ohjeistus.pdf>
(28.11.2008)
- Murto, Lasse & Rautniemi, Lasse & Fredriksson, Karin & Ikonen, Seena & Mäntysaari, Mikko & Niemi, Leena & Paldanius, Päivi & Parkkinen, Terttu & Tulva, Taimi & Ylönen, Fiia & Saari, Seppo 2004: Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää. Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2004. Helsinki.
- Opetusministeriö 2007a: Opettajankoulutukseen kuuluvan ohjatun harjoittelun selvitysraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:19. Yliopistopaino. Helsinki.
- Opetusministeriö 2007b: Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:43. Yliopistopaino. Helsinki.
- Pohjola, Anneli 1998: Sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisuja 52. Helsinki.
- Pohjola, Anneli 2003: Sosiaalityön koulutuksen tila ja paikka. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. PS-kustannus. Jyväskylä. 145–165.
- Psykologian harjoittelu vuonna 2008. <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/opiskelu/harjoittelu/harjoittelu2008> (14.3.2008)
- Sandström, Gunbritt 2007: Higher Education for Social Work in Sweden. *Australian Social Work*. Vol. 60, no. 1, March. 56–67.
- SOCCA hankkeet: Pääkaupunkiseudun lastensuojelun kehittämissyksikkö. <http://www.socca.fi/hankkeet/lastensuojelu.htm> (2.7.2007)
- Sosiaalialan käytännön harjoittelun kehittäminen. Työryhmän laatima hankesuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Painamaton.
- Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksis. <http://www.hel2.fi/waris/Praksis-hanke/index.htm> (7.11.2007)
- Sosionom. <http://www.hist.no/content.ap?thisId=492> (13.6.2008)
- Strauss, Helle 2008: Regional Perspectives: Social work in the Nordic countries: Contemporary trends and shifts in education and policy. *International Social Work* 51 (2), 253–261.
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 19.8.2004/794.
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab – Vasso tie-

dottaa 2/2007: Aikuisasiakkaiden kanssa tehtävään psykososiaaliseen työhön liittyvän tehtävärakenteen ja käytännön opetuksen kehittämishanke käynnistyi Turussa http://bouncer.vasso.fi/dokumentit/Vasso_tiedottaa_2-2007.pdf (2.7.2007)

Vuorikoski, Marjo 1999: Sosiaalityön professionalistuminen ja koulutus. Acta Universitatis Tamperensis 687. Tampereen yliopisto. Tampere.

Yliopistolaki 27.6.1997/645.

Liite 1. Kysely sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämisestä eri yliopistoissa

Liite 1. Kysely sosiaalityön käytännönopetuksen järjestämisestä eri yliopistoissa / Kevät 2007

Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksipuolisessa tutkimusjärjestelmässä (2007–2009) -hankkeen tarkoituksena on luoda valtakunnallisesti koordinoitu sosiaalityön käytännönopetuksen ja ohjauksen järjestelmä kaikkiin sosiaalityötä opettavaiin yliopistoihin sekä kehittää tätä kautta käytännönopetuksen laatua. Hanke käynnistyy selvitystyönä, jonka pohjalta sovitetaan valtakunnallista kehittämistehtävistä.

Yksikön nimi: _____

Vastauksen laatijat: _____

Vastausohje: Vastaa kysymykseen 1 täyttämällä tiedot taulukkoon ja muihin kysymyksiin suoraan kysymyksen alle. Palauta lomake täytettynä torstaihin 10.5.2007 mennessä sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen Noora.Tuohino@ulapland.fi

I. Käytännönopetuksen järjestäminen

1. Miten sosiaalityön käytännönopetus sisältyy opetussuunnitelmaanne?

Perusopinnot	Aineopinnot	Syvennävät opinnot Nivoutuuko käytännönopetus osaksi gradua?

2. Minkälaisen pedagogiseen näkemykseen käytännönopetus yksikössänne perustuu? Minkälaisia opetusmenetelmiä käytätte käytännönopetukseen liittyen?
3. Mihin teemoihin ja asioihin laitoksellaanne on kiinnitetty erityistä huomiota käytännönopetuksen järjestämisessä?

4. Miten yksikköme valitsee ja ohjaa käytännönopetuspaikkoja?
5. Miten yksikköme valitsee ja ohjaa käytännönohjajia? Palkitaanko ohjajia? (Esim. koulutusta tarjoamalla)
6. Millaista yhteistyötä laitoksenne ja käytännönopetuspaikkojen välillä on? Rakentuvatko yhteistyöoppimukset vuosittain vai perustusatko ne monivuotiselle käytännönopetusohjelmalle?
7. Onko laitoksenne toiminta-alueella menillään sosiaalityön maisteriohjelmia? Jos on, edellyttävätkö ne erityisjärjestelyitä käytännönopetuksen osalta?
8. Miten käytäntöjaksoit ja niihin liittyvä opetus sijoittuvat lukukaudelle?
9. Voivatko opiskelijat suorittaa käytännönjakson omassa työssään, sijaisuudessa ja palkallisena? Jos voivat, miten tällöin huomioidaan jakson työn ohjaus ja opetuksellisuus?
10. Miten vastataan siitä, että opiskelijalle välittyy ajan- ja asianmukainen kuva sosiaalityöistä käytännönjakson aikana?
11. Mitä ovat laitoksenne käytännönopetuksen läänhetkiset vahvuudet?
12. Mitä ovat laitoksenne käytännönopetuksen läänhetkiset heikkoudet?
13. Muuta kommentoitavaa?

II. Käytännönopetuksen resurssointi

14. Kuinka monta opetusvirkaa laitoksellanne on? (luettele tehtävämikkeet ja virkoja hoitavat henkilöt)
15. Mitkä virat liittyvät käytännönopetuksen järjestämiseen? Mitä käytännönopetuksen tehtäviä eri virkoihin liittyy?
16. Millaisia käytännönopetuksen henkilöstöressursseihin liittyviä kehittämistarpeita laitoksellanne on?
17. Miten käytännönopetuksen järjestäminen on laitoksellanne rahoitettu?
18. Miten käytännönopetus tulisi jatkossa rahoittaa?
19. Muuta kommentoitavaa?

III. Käytännönopetuksen kehittäminen

20. Mitä kehittämisideoita, suunnitelmia tai visioita laitoksellanne on käytännönopetukseen liittyen?
21. Millaisissa käytännönopetukseen liittyvissä asioissa olisit tarvetta valtakunnalliselle eri laitosten väliselle yhteistyölle? (Esim. oppimateriaalit, videoväyliteisyys)
22. Millaisien valtakunnallisten kehittämisideoiden eteenpäin viemiseen laitoksellanne olisi kiinnostusta ja valmiuksia?
23. Millaisia käytännönopetukseen liittyviä yhteyksiä laitoksellanne on sosiaalialan osaamiskeskustin tai sosiaalialan / sosiaalityön kehittämissyksiköihin? Miten niitä tulisi kehittää?
24. Miten laitoksellanne suhtaututaisiin käytännönopetusta varten perustettavaan klinikoihin, joihin käytännönopetus keskitettäisiin? Mitä hyötyjä ja ongelmia klinikoihin liittyyisi?
25. Onko laitoksellanne toteutettu käytännönopetukseen liittyviä tutkimuksia tai pro gradu -tutkimuksia? (Luettele tutkimusten viitteet)
26. Mitä käytännönopetukseen liittyviä tutkimustarpeita laitoksellanne on?
27. Muuta kommentoitavaa?

Liite 2. Käytännönopetusjaksot yksiköittäin lukuvuonna 2006–2007

YO	PERUSOPINNOT	AINEOPINNOT	SYVENTÄVÄT OPINNOT
HY	<p>S3b Käytäntö 1: Auttaminen lähtökohdat 3 op (1. opintovuosi, 3 & 4. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> Tavoitteena avata opiskelijalle mahdollisuus hahmottaa asiakkaan näkökulmasta palvelujärjestelmän toimintaa ja samalla opiskelijalle rakentuu ammatti-identiteetti, jossa tutkiva suhde työhön on oleellinen rakennusaines. Luentoja, 60 h työskennelystä pienryhmissä epävirallisissa/ kolmannen sektorin organisaatioissa, jotka toimivat auttamistyön toimintaympäristönä, työnohjausta, lukehtivia sekä kirjallisen ryhmätöiden tekeminen ja esittelyinen päätöksenmaarissa. Opiskelijan oman ammatti-identiteetin ja reflektiivisen työtöteen rakentumisen kannalta tärkeitä oppimisesteitä ovat oppimisväkijoukon ja kokoavan kirjoitelman laatiminen. Verstausten ja reflektiivisyyden kannalta tärkeää on pienryhmätyöskentely harjoittelun aikana. 	<p>S10 Käytäntö 2: Asiakastyön taidot 6 op (2.opintovuosi, 4. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> Opetus sisältää työskennelystä Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksiksessa yhteensä noin 50 tuntia. Opintojakso koostuu työpajatyöskennelystä, sosiaalityön asiakastyön havainnoinnista, asiakastyöstä sekä asiakastilanteiden videoinnista. Opiskeluun kuuluu lisäksi pohdintatehtäviä sekä oman oppimisen arviointia. Opetukseen osallistuu vastaavan lehtorin lisäksi käytännönopettajina toimivia sosiaalityöntekijöitä. 	<p>S23 Käytäntö 4: Psykososiaalisen työn valmiudet II 10 op (3. opintovuosi, 1-3. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> Käytäntö 3 ja 4: 50 pv harjoitella sosiaalityön käytännön työpaikassa, seminaarityöskentely 24 h, pienryhmätyöskentelyä 24 h, kirjallisia tehtäviä. Opintojakson tavoitteena on syventää sosiaalityön ammattillisia perustietoja ja valmiuksia <p>S25a Käytäntö 5: Erikoistuva asiantuntijajoinnista 6 op (sosiaalityön aneopintojen & S24 jälk.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Työskentely 2-3 kk opetuspaikaksi hyväksytyssä toimipaikassa (esim. osastumieskousympäristöt, hallinnolliset ja tutkimuslaitokset sekä vaativat sosiaalityön tehtävät), itsenäisen opiskelu sekä ammattikäytäntöihin liittyvään työnohjaukseen tai vertaisohjausryhmiään osallistuminen (14 h). Tavoitteena mm. tarjota opiskelijalle omakohtainen kokemus itsenäisestä toimimisesta ammatillisissa asiantuntijatehtävissä, kehittää opiskelijan itseohjautuvuuden ja itsearvioinnin taitoja. Käytännönopetuksen niivoutuminen graduun ei ole systemaattista, mutta mahdollisuuksien mukaan näin pyritään toimimaan.
SOC & KOM (HY)	<p>S2b Välfärdsservice och klientarbete, 5 sp: (under hösten första året)</p> <ul style="list-style-type: none"> Under kursen erhåller studeranden kunskap om det finländska servicesystemet samt övar upp de grundläggande färdigheterna i professionell hjälparbete. De föreläsningar som bereder för praktikveckan ger en inblick i det finländska servicesystemet samt i klientarbets grunder. Målet med praktikveckan (färdförlagda studier 	<p>S13 Käytäntö 3: Psykososiaalisen työn valmiudet I 5 op (3. opintovuosi, 1-3. periodi)</p>	<p>S25a Käytäntö 5: Erikoistuva asiantuntijajoinnista 6 op (sosiaalityön aneopintojen & S24 jälk.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Työskentely 2-3 kk opetuspaikaksi hyväksytyssä toimipaikassa (esim. osastumieskousympäristöt, hallinnolliset ja tutkimuslaitokset sekä vaativat sosiaalityön tehtävät), itsenäisen opiskelu sekä ammattikäytäntöihin liittyvään työnohjaukseen tai vertaisohjausryhmiään osallistuminen (14 h). Tavoitteena mm. tarjota opiskelijalle omakohtainen kokemus itsenäisestä toimimisesta ammatillisissa asiantuntijatehtävissä, kehittää opiskelijan itseohjautuvuuden ja itsearvioinnin taitoja. Käytännönopetuksen niivoutuminen graduun ei ole systemaattista, mutta mahdollisuuksien mukaan näin pyritään toimimaan.
	<p>S9 Interventionsmetoder i socialt arbete, 8 sp (under hösten tredje året)</p> <ul style="list-style-type: none"> Kursen ger kunskaper i att skilja på en expertstyrd, en klientstyrd och en dialogisk interaktionsorientering i det sociala arbetet samt ger färdigheter att bygga upp en dialogisk relation i klientarbetet. Studeranden bekantar sig också med olika former av förändringsarbete som berör individen, nätverket, organisationsnätverna och hela 		<p>S25a Käytäntö 5: Erikoistuva asiantuntijajoinnista 6 op (sosiaalityön aneopintojen & S24 jälk.)</p> <ul style="list-style-type: none"> Työskentely 2-3 kk opetuspaikaksi hyväksytyssä toimipaikassa (esim. osastumieskousympäristöt, hallinnolliset ja tutkimuslaitokset sekä vaativat sosiaalityön tehtävät), itsenäisen opiskelu sekä ammattikäytäntöihin liittyvään työnohjaukseen tai vertaisohjausryhmiään osallistuminen (14 h). Tavoitteena mm. tarjota opiskelijalle omakohtainen kokemus itsenäisestä toimimisesta ammatillisissa asiantuntijatehtävissä, kehittää opiskelijan itseohjautuvuuden ja itsearvioinnin taitoja. Käytännönopetuksen niivoutuminen graduun ei ole systemaattista, mutta mahdollisuuksien mukaan näin pyritään toimimaan.

	<p>vid den studentdrivna socialrådgivningen. Net-Rå är att ge studeranden en första inblick i det sociala arbetet som verksamhetsområde och professionellt hjälparbete.</p>	<p>- samhället.</p> <p>Kursen behandlar aktuella inriktningar inom det sociala arbetet och professionen. Den byggs på föreläsningar, övningar, smågruppsarbeten 28 h, skriftliga uppgifter och litteraturstudier. I kursen ingår ett socialpediatriskt seminarium tillsammans med medicinska fakulteten och yrkeshögskolan Arcada.</p> <p>S10 Handleddd studiepraktik, 10 sp (under våren tredje året)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Studeranden omsätter de under studierna förvärvade teoretiska kunskaperna i praktisk analys- och handlingskunskap. - Under praktikperioden fördjupas yrkesidentiteten och studeranden reflekterar över denna process i samarbete med universitetet, praktikplatsen och handledaren. - De praktiska studierna utförs på av universitetet utsedda arbetsplatser under handledning av kvalificerade socialarbetare 4 dagar i veckan à 6 h per dag i tio veckors tid. De kan också utföras inom ramen för internationella studentutbytesprogram. - I praktikstudierna ingår skriftliga uppgifter som diskuteras under regelbundna seminarier. Universitetets lektorer handleder också studerande på praktikplatsen. En ingående självvärdering avslutar praktiken. 	
--	---	---	--

JY	<p>STOAI60 Käytännöt I 6 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ensimmäinen tutustumisen sosiaalityön käytäntöihin; opitaan tuntemaan sosiaalityön toimintaympäristöjä, tehtäviä ja toimintatapoja. - Kaksi orientovaa tapaamista (huhti-toukokuu 12 h), joista toisessa on mukana myös käytännönopettajina toimivia sosiaalityöntekijöitä. - Kenttäjakso (10 pv), harjoitteluraportin kirjoittaminen ja palaateseminaari (toukokuu 16h), jossa puretaan ja analysoidaan jaksoson herättämät ajatuksia ja kokemuksia. - Opiskelijat eivät tee jaksoson aikana itsenäistä asiakastyötä, tavoitteena on havainnoida mahdollisimman monipuolisesti sosiaalityöntekijöiden ja heidän yhteistyötahtojensa työtä. - Kenttäjakson vaihtoehtona opiskelija voi tehdä vapaaehtoistyötä (60 h), tutustua oheiskirjallisuuteen ja laatia raportin. 	<p>STOAI60 Käytännöt II 10 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tavoitteena on kohentaa valmiuksia toimia sosiaalityön ammatissa, erityisesti asiakastyössä, sekä eritellä käytännönopetuksen kautta avautuvaa sosiaalityön todellisuutta. - Jaksoon kuuluu kolme toisina läheisesti liittyvää osiota: Kenttäjaksoa edelivät luennot (kevät) käytännönopiskelu 40 pv sosiaalityön toimipisteessä (yleensä kesä) sekä seminaarityöskentely ja esse (syys- lokakuu) - Käytännönopetuspaikat opiskelijat hankkivat itse Keski-Suomesta, muutama Suomesta tai ulkomailta. Julkisen sektorin ohella harjoittelupaikkana voivat toimia järjestöt, yhdistykset tai yksityiset palvelujen tuottajat. 	<p>STOS143 Projektiön hallinta ja johtaminen 8 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kahden lukukauden (syyskuu-toukokuu) mitoitetaan jaksossa sosiaalityön ”kentällä”. Projektit toteutetaan ryhmittäytyöskentelyinä. - Tavoitteena on syventää projektityöskentelyn taitoja sosiaali- ja terveydenhuollossa ja alan tutkimuksen ja kehittämisen organisaatioissa painottaen erityisesti projektihallinnan ja johtamisen ulottuvuuksia sekä arviointiin osuutta prosessissa. - Jakso koostuu ohjausseminaarista ja osallistumisesta käytännössä sosiaali- ja terveydenhuollon alan tutkimus- ja/tai kehittämiprojektin. - Ohjausseminaarissa perehdytään projektijohtamisen perusteisiin, projektihallinnan menetelmiin sekä kansallisiin ja EU:n sosiaali- ja terveydenhuollon ohjelmiin sekä rahoitusjärjestelmiin ja projektien arviointiin liittyviin periaateisiin ja menetelmiin.
KuY	<p>Sosiaalityön harjoittelu 1: käytäntöön tutustuminen 5 op (1 opintovuosi, syksy ja kevät)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käytännön harjoittelu 30 h, seminaarityöskentely, tuustumiskäynnit 	<p>Sosiaalityön harjoittelu 2: käytäntöön perehtyminen 10 op (2. opintovuosi, syksy-kevät)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutustuminen käytännön sosiaalityöhön ja perehtyminen sosiaalityön tutkimuskenttään - Alku- ja valittapaamiset, ohjauskeskustelu, käytännön harjoittelu 6 viikkoa, oppimistehtävät - Harjoittelu 2 on vahvasti kytketty Asiakastyön perusteet (5 op) ja Sosiaalityön ammatillisuus ja asiantuntemus (5 op) –kursseihin, käytännön harjoittelu sijoittuu näiden väliin. 	<p>Sosiaalityön harjoittelu 3 ja harjoitteluseminaari yht. 20 op (3. opintovuosi, kevät-kesä)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käytännön harjoittelu 3 kk, oppimistehtävät, seminaarityöskentely 30 h, seminaarityö - Luvuvuonna 2006–2007 yhtenäisen opintojaksona, luvuvuonna 2007–2008 erikseen - Harjoittelun suositeltava aika on kandidatuksien ja graduityöskentelyn välissä, integroidaan käytännöllinen ja tutkimuksellinen ote Graduityöskentelyn aloitus ja sinä opastaminen, mikäli opiskelijalla tarkoitus tehdä gradu esim. työharjoittelupaikasta tai sen teema-alueesta. Opiskelijan ohjaaminen pohittamaan omaa teoria-käytäntö -suhdettaan. Esim. arvioinnonkeruu on mahdollista littää osaksi harjoittelua.
LaY	<p>SSOS1104 Tutustuminen Käytännön sosiaalityöhön 4 op (1. opintovuosi, 2. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Temaattiset, ohjaut tutustumiskäynnit käytännön sosiaalityön toimipisteisiin ja palvelu- 	<p>SSOS1204 Sosiaalityön ongelmanratkaisuprosessin: teoria ja käytäntö 8 op (3. opintovuosi, 2. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sisältää käytännönopetusta 5 viikkoa ja johon 	<p>SSOS1314 Käytäntö ja sitä tukeva teoriaopetus 20 op (4. opintovuosi, 3 & 4. periodi, 5. opintovuosi, 1. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käytännönopetusjakso 10 viikkoa, johon

	<p>järjestelmiin. Opiskelijat pitävät päiväkirjaa jäsenlääkseen havaintojaan. Käynnit voivat toimia seminaariyön aiheen virtittäjänä.</p>	<p>sisältyy ryhmätyöskentelyä. Käytännönopetukseen liittyy kirjallisuusseminaari ja ongelmanratkaisuprosessia koskevat luennot.</p>	<p>liittyy käytännönopetuksen työnohjausta pienryhmätyöskentelyinä. Lisäksi työnohjaus ja asiantuntijuus –luennot ennen käytännönopetusta 3op</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käytännönopetuksen aikana luentoja sosiaalityön ajankohaisista ilmoitista ja metodisista kysymyksistä 3op. Lisäksi käytännön ja teorian integraatioseminaari 4op - Gradu voi nivooutua käytännönopetukseen, jonka patikka valitaan usein opiskelijan kiinnostuksen ja tutkimusintressien mukaisesti. Usein opiskelija kehtää tutkimusaineiston käytännönopetuksen aikana.
<p>TaY</p>	<p>P2 Sosiaalisen työn elävät käytännöt 5 op (1. opintovuosi, 2 & 3. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elävät käytännöt -seminaari - Kokijana, näkijänä tulkkina, luento - Tavoitte: opiskelija omaksuu erittelevän, omakohtaisen ja tutkimuksellisen suhteen sosiaalityön käytäntöihin 	<p>A 3 Sosiaalityön taidot 21 op (2. opintovuosi, 4. periodi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalityön teorit - Sosiaalityön menetelmät - Sosiaalityön taitoseminaari - Käytännön opetus ja ohjaus 13 op: 9 viikkoa 	<p>S3 Sosiaalityön vaativat asiantuntijataidot 19 op (kandidaatin tutkimon suorittamisen jälkeen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Moniammatillisuus - Sosiaalityön harjoittelu 15 op: 3 kk harjoittelu, seminaari ja harjoitteleuanalyysi - Gradun liittäminen on toivottu mahdollisuus, muttei pakollinen
<p>TY</p>	<p>A.3. Työmenetelmät 8 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.3.1. Yksilö- ja perhekeskeinen sosiaalityö 4op - A.3.2. Lapsi, nuori ja vanhemmuus 3op - A.3.3. Vuorovaikutteinen asiakastyö 1op <p>A.7. Sosiaalityön käytännöt I 10 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.7.1. Ammatillisuus sosiaalityössä 2 op - A.7.2. Moniammatillinen klinikkaopetus I 8 op (3. opintovuosi, kevät) 	<p>A.3. Työmenetelmät 8 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.3.1. Yksilö- ja perhekeskeinen sosiaalityö 4. opintovuosi, syksy - A.3.2. Lapsi, nuori ja vanhemmuus 3op (4. opintovuosi, keuhät-kesä) - A.3.3. Vuorovaikutteinen asiakastyö 1op (4. opintovuosi, keuhät-kesä) <p>A.7. Sosiaalityön käytännöt I 10 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - A.7.1. Ammatillisuus sosiaalityössä 2 op (5. opintovuosi, syksy) - A.7.2. Moniammatillinen klinikkaopetus I 8 op (5. opintovuosi, kevät) 	<p>S.4 Sosiaalityön käytännöt II 20 op</p> <ul style="list-style-type: none"> - S.4.1 Moniammatillinen klinikkaopetus II 7op (4. opintovuosi, syksy) - S.4.2.1. Sosiaalityön kenttäharjoittelu 10 op (4. opintovuosi, keuhät-kesä) - S.4.2.2. Teorian ja käytännön yhteensovittaminen 3 op (5. opintovuosi, syksy) <p>V.1. Moniammatillisen klinikan kuntoutustyöpäjä 5-10 op (vapaaehtoinen, 5. opintovuosi, kevät)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laitoksella on suositus, että opiskelijat hakeutuisivat kenttäjaksolle sellaisiin toimipisteisiin, joissa voivat hyödyntää harjoitella omaan tutkimusaiheeseen liittyen.

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto

Sosiaalityön käytännönopetus tarkoittaa sosiaalityön käytännössä tapahtuvaa opetusta, johon osallistuu yliopiston lehtori tai professori sekä käytännön työskentelyä ohjaava sosiaalityöntekijä. Selvitystyössä tarkastellaan sosiaalityön käytännönopetusta ja sen järjestämistä kuudessa sosiaalityön koulutusta antavassa yliopistossa keväällä 2007. Lisäksi kuvataan sosiaalityön käytännönopetusta kansainvälisesti ja käytännönopetuksen toteuttamista muilla akateemisilla ammattialoilla.

Selvitystyö on osa valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin *Sosiaalityön käytännönopetuksen ja harjoittelun organisointi, koordinointi ja resursointi kaksiportaisessa tutkintojärjestelmässä* -hanketta, joka ajoittuu vuosille 2007–2009.

ISSN 1797-0148 (painettu)
ISBN 978-952-484-277-8

ISSN 1797-0156 (verkkójulkaisu)
ISBN 978-952-484-278-5 (pdf)

Lapin Yliopistopaino 2008
Kansi: Niina Huuskonen